БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиннген

1951 МАЙ 31 ЧЕТВЕРГ № 106 (2280)

ӨРТЭЭ 20 КӨП

Бо хүнгү солунда:

ССРЭ-ниң Күрүненин Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының артистеринге хүндүлүг аттар тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

Бедик дүжүт дээш демиселди хүн-бүрү дыңзыдар (1 арын).

Совет культураның байырлалы (1 арын).

ССРЭ-нин Күрүненин Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының артистерин орденнер-биле шаңнаары (2 арын)

Школаларда экзаменнер (3 арын).

И. Гончаров—Кыдат улустуң баштынчызы (3 арын).

Филиппиннерде байдал (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Малдың чайгы одарлаашкынын үлегерлиг организастаар

Партиянын болгаш чазактын политиказын хүн бүрүде боттандырбышаан, көдээ ажыл-агыйга чайыннанчак чедиишкиннерни колхозчу тараачыннар чеьдип ап турар.

Колхозчу тараачыннар көдээ ажыл-агыйнын талазы-биле беш чыл планын чедиишкиннег күүсетпишаан, 1951 чылдың чаныындан өгелээш социалистиг чер ажылынын болгаш мал ажылының бүгү адырларының күчүлүг чаа көдүрлүүшкүнү дээш демисежип турарлар. Көдээде бедик дүжүттүн, ниитиниң мал ажылын өстүрериниң болгаш ооң продуктулуун бедидериниң курлавырларын мобилизастаар дээш социалистиг чарыш колхозтарда, совхозтарда болгаш колхозчуларның, база совхозтар ажылдакчыларының аразында кажангызындан-даа артык калбарып турар.

Бо чылын партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, колхозтарның, совхозтарның, база көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң мурнунда мал ажылын бүгү тала-биле көдүрериниң тергиин улуг сорулгазы туруп турар. Ажыл-агыйнын ол адырын дүрген өстүрерин чеьдип ап, ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын колхоз болгаш совхоз бүрүзү күүседир ужурлуг.

Көдээ ажыл-агыйның талазы-биле кол сорулгаларның бирээзи ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң болгаш ооң продуктулуун бедидериниң бир өң чугула курлавыры болза, малды чайлагладып одарладырын үдегерлиг чорудары болур.

Бистиң областың байлакшылдыг, делгем чаагай аргалары, шынаалары, даглары болгаш өт-көктүг серии чайлаглары бүгү малдарны бедик сүүзүнүг, чиик өртектиг чемнер-биле хандырарынга долузу-биле четчир болгаш ону бүрүн ажыглаан турарын чеьдип алыр херек.

Малды чайын одарладып семиртири бистиң областың байдалынга онзы улуг ужур-дузалыг болуп турар. Малды одарладып семиртириниң кол сорулгазы болза, малдың баш савын өстүрер, ооң продукциязын бедидер, шынарын экижидер, чаш төлүнүң амыдыралгырын быжыглаар, малдың төлгүрүн бедидер, янзы-бүрү аарыглардан чайлаар, малдың хораар чоруун болдурбас. Шын организастатынган мал одарладышкынында малдарның дириг дензизи барык-ла ийи катап көвүдээрин практика көргүскен. Чайгы одарларга эки семирип, деңгип алган малдар кыштың кадыг берге үезин хүр өртирер. Бистиң чурттуң дыка хөй колхозтары, совхозтары малдың бүгү продукциязының чартыындан хөй үезиин чайгы одарладышкын үезинде ап турар.

Малды одарладып семиртир талазы-биле бистиң чуртта малчыннарның байлакшылдыг дуржулгалары дыка хөй. Бистиң области Чадаваның дуржулга станциязының эрткен чылда Сүт-Хөл районда ам улгатыр катышкан Киров аттыг колхозка чоруткан ажылы улуг үре-түннелдиг болуп турар. Колхозтуң инекчизи эш Чигжиттиң кадарган инектери шын одарлаашкынны чоруткаы-биле чайның дургузунда дыка хөй дензини өмеп турган. Бир баш инек бүрүзү хүнде 1000 грамм чыгыы дириг дензини немеп турган. Бо чылын эш Чигжит инек бүрүзүнден хүнде 1100 грамм дензи немежилгезин алыры-биле хүлээлгени алган.

Бо чылын мал одарладып семиртири-биле чайлагларже дыка хөй колхозтар үүнүп турар. Сүт-Хөл районда „Сталинчы орук" колхозтун 2123 баш малы, Чөөн-Хемчик районда „Коммунизмче орук", Чаа-Хөл районда Ленин аттыг, Сталин аттыг, Таңды районда „Кызыл партизан", Сталин аттыг колхозтар бүгү чүүнүн малдарын организастыг одарлаашкынче үндүрүп турарлар.

Ындыг-даа болза, эрткен чылда мал чайлагладышкынын Таңды, Өвүр, Улуг-Хем, Барын-Хемчик районнарның чамдык колхозтары организас чок чоруткан. Малды одарладыр талазы-биле эрткен чылда турган четпестерни бо чылын катаптавас ужурлуг. Ол четпестер болза, бүгү малдарны одарладыр мурнуда тус-тус дензилевээн болгаш мал кадарчыларына өң мергежилдиг, бо талазы-биле өлбек дуржулгалыг, ол херекке бодун бердинген ак-сеткилдиг малчын-колхозчуларны шилип ап, оларны колхозтарның баштаар черлери бадылаваан, малдарны сериин чайлагларже үндүрбейн изиг ховуларга чайладыр чүүлдер турган. Ол ышкаш одарбелчиирви малдарның чүзүвүнүң, хар назынының аайы-биле үзүп, тус-тус одарларга плавнаар ажылды районнарның көдээ ажыл-агый килдистери, ооң тускай эртемниглери чөгенчиг четпес чоруткан. Одарладыр малдарны одарже үндүрер мурнунда баш удур дензилевес чорук кадарчыларга малды семиртир одарлатканы дээш санап бөөр немелде күш-хүннерви эвээжедиринге чедирип турар, ол болза, кадарчыларның сонуургалын кудуладыр. Ону болдурбайн, одарладыр бүгү малдарны одарже үндүрер мурнунда ыяавыла дензилээринче болгаш ай санында оларның немешкен деңгилде, семиртилгезин хынаары-биле дензилеп турарынче колхозтар баштаар черлери, мал ажылының ферма өргелекчилери кол кичээнгейни салыры негетинип турар.

Колхозтар, совхозтар мал чайлагладышкынын шын организастаарда одарларны чүзүн-чүзүн малдар бөлүүнге шилип албышаан, шын планнаары чугула. Одарларны шилип алырынга болгаш планнаашкынны шын кылырынга районнуң көдээ ажыл-агый килдизи, ооң тускай эртемниглери, мал ажылының ферма өргелекчилери киржир ужурлуг. Одарладыр малдарның аарыг, кадыын чайлаглаар мурнунда зооветспециалистер шивчип көргеш, кайы одарже чорударын айтып бөөр. Ол ышкаш одарларда халдавырлыг аарыглардан өлген мал сектерин арыглап аштаары чугула.

Малдарны одарладып семиртириниң техниказын чөп чорудары болгаш ону организастаары чүгле мал ажылдакчыларының хүлээлгези өвес, харын аңаа партиянын, советтиң организацияларының, ооң активчилериниң бирги чергелиг хүлээлгези болуп турар. Мал ажылының чайгы болгаш кышкы одарладышкынын сезон аайы-биле бүрүн ажыглаарының өргежок чугулазын ВКП(б) ТК-ның февраль пленумунуң болгаш ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалдары ышкаш чугула документилерде тодаргай айтып турар. Ынчангаш, ВКП(б) райкомнары, район Советтериниң күүскомнары болгаш көдээ ажыл-агый органнары кичээнгейниң төвүн малдың одарлаашкынынче углаары өргежок чугула.

Мал одарларын шын ажыглаары-биле тус-тус участоктарга үскеш, ону өөлчеглиг чурум өзугаар планныг одарладыр. Одар малдарын четчир санныг суг-биле хандырар, база одарларга чылыг, мунгаш болгаш чадагай кажааларны тудар. Чүге дээрге, чайлагларга хат шуурган, улуг соок-даа, хар-даа, үргүлчүнүң чаашкыны-даа чаап болуру магат чок болур.

Чайгы одарларда малчы-кадарчыларга культурлуг амыдыралды тургузуп бөөр. Колхозтар өрзының мал чайлаглаашкынының культурлуг төвүн тургузуп, аңаа кижиниң өмнелге пунктузун, почтаны, радиону, кино чуруктарны, кызыл-булуң, зооветпунктуларны, садыг четкилерин организастаар. Ол ышкаш малчыннарга солуннар, сеткүүлдер мал ажылынга хамаарышкан дептерлер-биле эки хандыртынган библиотекаларны тургузуп, малчыннар ортузунга үргүлчү ажылдаар агитаторларны, лекторларны тургузар, оларның кылыр ажыл планын болгаш графигин чогаадыр, ону ажыл херек кырынга боттандырар. Малчыннар ортузунга партийжи-организастыг, политиктиг, культура массалыг ажылдарны чорудары-биле партия организацияларының болгаш культурачырыдышкын органнарының кичээнгейин углаары өргежок чугула.

Амгы үеде партия, совет организациялары, көдээ ажыл-агый органнары мал ажылын бүгү тала-биле удуртурунуң хереэн чогуур негелдезинге чедир көдүрүп, шиитпирлиг участоктарга коммунистерни, комсомолчуларны тургузуп, мурнакчыларның байлактыг дуржулгаларын болгаш мичуринчи өртемнерниң чедиишкиннерин чүтүүлдүү-биле өөренип, көдээ ажылагыйның талазы-биле кол сорулгаларны чедиишкиннег шиитпирлеп шыдаар.

ССРЭ-ниң Күрүненин Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының артистеринге хүндүлүг аттар тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Чарлыы

Совет музыка-театр уран-чүүлдериниң хөгжүлдезинге алдар хавыяалыг болганы дээш, база ССРЭ-ниң Күрүненин Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының тургустунганындан бөөр 175 чыл болганын таварыштыр хүндүлүг аттарны тыпсыры болза:

ССРЭ-НИҢ УЛУСТУҢ АРТИЗИ

1. **Иванов** Алексей Петрович
2. **Лепешинская** Ольга Васильевна
3. **Мелик-Пашаев** Александр Шамильевич
4. **Нэлепп** Георгий Михайлович
5. **Уланова** Галина Сергеевна
6. **Файер** Юрий Федорович
7. **Ханаев** Никандр Сергеевич

ССРЭ-НИҢ УЛУСТУҢ ЧУРУКЧУЗУ

1. **Федоровский** Федор Федорович

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Н. ШВЕРНИК.
ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретари А. ГОРКИН.

Москва, Кремль, 1951 чылдың май 27.

ССРЭ-ниң Күрүненин Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының артистеринге хүндүлүг аттар тыпсыр дугайында

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Чарлыы

Совет музыка-театр уран-чүүлдериниң хөгжүлдезинге алдар хавыяалыг болганы дээш, база ССР Эвилелиниң Күрүненин Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының тургустунганындан бөөр 175 чыл болганын таварыштыр хүндүлүг аттарны тыпсыры болза:

РСФСР-НИҢ УЛУСТУҢ АРТИЗИ

1. **Антонова** Елизавета Ивановна
2. **Большаков** Григорий Филиппович
3. **Габович** Михаил Маркович
4. **Давыдова-Мчедлидзе** Вера Александровна
5. **Ермолаев** Алексей Николаевич
6. **Захаров** Ростислав Владимирович
7. **Златогорова** Бронислава Яковлевна
8. **Кривчен** Алексей Филиппович
9. **Лисициан** Погос Карапетович
10. **Максакова** Мария Петровна
11. **Мессерер** Асаф Михайлович
12. **Селиванов** Петр Иванович
13. **Семенова** Марина Тимофеевна
14. **Стрельцов (Бурлак)** Иван Павлович
15. **Шумская** Елизавета Владимировна

РСФСР-НИҢ УРАН-ЧҮҮЛДЕРИНИҢ АЛДАРЛЫГ АЖЫЛДАКЧЫЗЫ

1. **Гамрекели** Давид Александрович
2. **Гаук (Герд)** Елизавета Павловна
3. **Дулова** Вера Георгиевна
4. **Краморев** Николай Николаевич
5. **Кригер** Викторина Владимировна
6. **Небольсин** Василий Васильевич
7. **Петровский** Михаил Александрович
8. **Смольцов** Иван Васильевич
9. **Шорин** Михаил Георгиевич

РСФСР-НИҢ АЛДАРЛЫГ АРТИЗИ

1. **Боголюбская** Марина Сергеевна
2. **Борисенко** Вера Ивановна
3. **Буравский** Исаак Маркович
4. **Варшавская (Фирсова)** Вера Михайловна
5. **Василевский** Иван Антонович
6. **Гертович** Иосиф Францевич
7. **Жук** Исаак Абрамович
8. **Кальновский** Соломон Иосифович
9. **Кондрашин** Кирилл Петрович
10. **Коваленко** Илларион Варфоломеевич
11. **Крауза (Петров)** Иван Иванович
12. **Лапаури (Стручкова)** Раиса Степановна
13. **Масленникова** Ирина Ивановна
14. **Масленникова** Леокадия Игнатьевна
15. **Матковский** Владимир Исаакович
16. **Михайлов** Сергей Иванович
17. **Панова** Мария Ивановна
18. **Петрова** Галина Петровна
19. **Плисецкая** Майя Михайловна
20. **Преображенский** Владимир Александрович
21. **Сангович** Ядвига Генриховна
22. **Смирнов** Михаил Иванович
23. **Сухова (Турчина)** Александра Кузьминична
24. **Смоленская** Евгения Федоровна
25. **Стучевский** Израиль Калманович
26. **Тихомирова** Ирина Викторовна
27. **Фарманянц** Георгий Карапетович
28. **Федотов** Федор Петрович
29. **Цаплин** Виктор Иванович
30. **Черкасова** Людмила Константиновна

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң даргазы М. ТАРАСОВ.
РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретари И. ЗИМИН.

Москва, 1951 чылдың май 27.

Совет Эвилелинде

Инек бүрүзүнден 6500 литр сүт дээш

ЛЕБЕДИН. (Сумы область). Украинаның колхозчуларының, механизаторларының болгаш көдээ ажыл-агыйнын тускай эртемниглериниң эш И. В. Сталинга чагаазынга Ленин аттыг улгатыр катыштырган көдээ ажыл-агый артелиниң саанчызы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. Х. Савченко бо чылын 8 инек бүрүзүнүң бирээзинден 6300 литр сүттү алырын хүлээнген. Бо хүлээлгени алдарлыг саанчы ажыл-херек кырында быжыглап турар. Дөрт чартык ай иштинде Савченко 2310 литр сүттү саап алган, эрткен чылдын бо үезинге бодааргa инек бүрүзүнден 170 литр сүттү хөйну саап алган.

Баштайгы санажылга-биле алырга бо чылын эш Савченко инек бүрүзүнден 6500 литрден эвээш эвес сүттү алыр. Алдарлыг саанчы инектиң бүгү амыдыралының дургузунда инектен чүс муң саашкыннарны чеьдип алыр сорулганы бодунуң мурнунга тургускан. Хой чылда ажылының дуржулгазы бо сорулганы херек кырынга күүседип болурун бадыткап турар.

(СЭТА).

Чурттуң ховуларында

Тамбов областың колхозтары болгаш совхозтары тараа болгаш мал чеми культураларның тарылгазының күрүне планын күүсеткеннер. Эрткен чылга бодааргa чаңгыс чылда болгаш хөй чылда сигеннерни он-он муң гектар хөйну, а ол ышкаш силос культураларын тараан. Шөлдерде үнүүшкүн өгелээн.

* * *

Калинин областың он-он колхозтары картофель олурттуушкунунуң дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыырынче киртен. Дыка хөй көдээ ажыл-агый артельдеринде дөрбелчин-уяланчак арга-биле чүгле картофельди эвес, а бүгү ногаа болгаш корнеплодту тарып турар.

* * *

Минусинск трестиң 16 совхозтары чазын чажар культураларның, ооң иштинде хөй чылдыг сигеннерниң болгаш корнеплодтарның тарылгазының планын күүсеткен. Трестиң совхозтары чүгле планындан ажыр 6,1 муң гектар клеверни, люцернаны, тимофеевканы тараан. Трестиң совхозтарында мал чеми культураларның тарылга шөлү эрткен чылдың деңнели-биле алырга ийи катап улгаткан.

(СЭТА).

Бедик дүжүт дээш демиселди хүн-бүрү дыңзыдар

Улуг-Хемниң колхозтарында

Бо чылдың часкы ховy ажылынче өгелеп киреринiң ыракта мурнунда-ла Шагаан-Арыгның машина-трактор станциязының механизаторлары тарылга кампаниязын кыска хуусаада бедик агротехниктиг чурумнар-биле 10—11 ажыл хүннеринде бедик шынарлыг өртирер, ажыл нормазын хүн-бүгү бүдүн чартык катап улгатырбышаан, кывар, чаар материалдарны 5 хуу камнап алыр деп бот-хүлээлгелерни алгаш, ону херек кырынга боттандырган.

МТС-тин трактор бригадазының бригадири Печенкин бодунуң алган бот-хүлээлгезин ажыл-ишчи күүседип, бодунуң удуртканы трактор бригадазының механизаторларын ховy ажылынга үлегерлиг организастаан. Печенкинниң удуртканы трактор бригадазы Ийи-Тал сумузунда Жданов аттыг колхозка часкы ховy ажылын кыска хуусаада эки шынарлыг доозарынга идепкейлиг киришкени-биле колхоз бо чылын тарылганы эрткен чылдан ыракта өрте 100 хуу тарып дооскан.

Бригадир Печенкинниң трактор бригадазы хүнде ажыл нормазын бүдүн чартык болгаш ийи дапкыр ажыр күүседип турар. Бригадир Печенкин бир хүнде ажыл нормазын үш дапкыр күүсетпишаан, часкы тарылга үезинде 123 килограмм кывар, чаар материалдарны камнап ап турган.

База ол ышкаш Мичурин аттыг колхозта Гордеев, Ворошилов аттыг колхозта Маковкин оларның трактор бригадалары хүнде ажыл нормазын 100—150 хуу күүседип турган.

Трактористер Бюрбю, Даргыы, Назыты олар кывар, чаар материалдарны камнавышаан, хүнде 4,5 гектар нормаа ийи дапкыр ажыр күүседип турарлар.

* * *

Бо чылдың часкы ховy ажылдарын кыска хуусаада, бедик агротехниктиг чурумнар-биле бедик шынарлыг эртиринге Улуг-Хем районнуң эр, херээжен ажыл-ишчилери күш-ажылдың одуруунга могаг-шылаг чок кызымакай ажылдаанар.

Эр, херээжен колхозчуларны часкы ховy ажылынга чедиишкиннии-биле организастаар талазы-биле Эйлиг-Хем сумузунда Сталин аттыг колхоз (даргазы Өдүрек, партия эге организациязының секретари Дөөдек), Чааты сумузунда Киров аттыг колхоз (даргазы Андросов, партия эге организациязының секретари Сүктер-оол), Хайраканда Ворошилов аттыг колхоз (даргазы Чашоол, партия эге организациязының секретари Мандый-оол) ажылды эки организастаанының түңнелинде ол колхозтар бо чылдың тарылга планын эки шынарлыг кылдыр кыска хуусаада доосканнар.

Ол колхозтар пландан дашкаар тарылганы үргүлчүлевишаан, ногаа культураларының тарылгазын чорудуп турар. Ылангыя Эйлиг-Хемде Сталин аттыг колхозтуң ажыл-ишчилери часкы ховy ажылын чедиишкиннег дооскаш, 40 га тарааны пландан ажыр тарып алганнар.

Ол колхозтуң колхозчу херээженнери 30 кижи составтыг бир бригада Даваазаңның удуртулгазы-биле 20.000 метр узун турттуг эрги суттарылга бугазын септеп, аштавышаан, 300 метр узун турттуг чаа суттарылга бугазын касканнар.

Районнуң колхозтары тараанның чайгы үеде суттарылгазын хандырарын эки шынарлыг чорудар дээш эрги суттарылга бугаларының септелгезин кылып, тараанның чайгы ажылгазынче кирген.

В. ТАРЖАА.

Планын чедиишкиннег күүсеткеннер

Чаа-Хөл районнуң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары часкы ховy ажылдарын чедиишкиннег доозар дээш колхозчу ажыл-ишчилериниң болгаш МТС-тиң механизаторларының бүгү күжүн часкы тарылгаже угландырып, оларның социалистиг чарыжын калбарткан.

Районнуң мурнакчы көдээ ажыл-агый артельдери часкы ховy ажылдарынга баш бурунгаар белеткел кылганы—тарылганы чедиишкиннег чорударынга дузалаан. Мурнакты колхозтар тарылга планын күүсеткен.

Ак-Туруг сумузунда Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Бегзи, партия эге организациязының секретари эш Аспан-оол) 320 гектар тараа культураларын тарыыр тургаш 428 гектарны, ооң иштинде 175 гектар кызыл-тасты тараан. Үрбүн сумузунда Сталин аттыг колхоз (даргазы эш Сүктер, партия эге организациязының секретари эш Хоюгбан) тарылга планын 101,5 хуу күүседип, ооң иштинде 242 гектар кызыл-тасты тараан. Чаа-Хөл сумузунда Молотов аттыг колхоз (даргазы эш Ак-Лама, партия эге организациязының секретари эш Дажы-Лама) 440 гектар тараа тарыыр планын 451 гектар кылдыр күүсеткен болгаш ооң иштинде 169 гектар кызыл-тасты тарып алган. Кызыл-Даг сумузунда Шверник аттыг колхоз (даргазы эш Манзы, партия эге организациязының секретари эш Маадыр-оол) 270 гектар тараа тарыыр планын 286 гектар кылдыр күүсеткен. Олда сумуда «Бурунгаар» колхоз (даргазы эш Шыжаа, партия эге организациязының секретари эш Сенди) тарылга планын 120 хуу күүсеткен.

Ынчангаш районнуң колхозтары тараа культураларының планын ниитизи-биле дыка ажыр күүседип, чайгы чер андарылгазынче организастыг кирген.

Бүгү ховy ажылдарын культивастаары, черни андарары болгаш тараанны чаштырары колдуунда МТС-тиң күжү-биле күүсетинген.

К. ОНГА.

Ногаа культураларын тарып турар

Бии-Хем районнуң Баян-Кол сумузунда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артели (даргазы эш Лопсан, партия эге организациязының секретари эш Курт-угбай) 240 гектар тараа тарыыр планын 305 гектар кылдыр күүсеткен.

Колхоз ам ногаа культураларын тарыырынга кирген болгаш тараа культураларынга немештир 40 гектар чиңге тарааны тарып турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Мурнакчы бригада

Каа-Хем районда Сарыг-Сеп МТС-тиң № 7 трактор бригадазы (бригадири эш У. Руковицын) «Большевик» колхозтуң часкы ховy ажылынга мурнакчы ажылдаан.

Колхоз-биле чарган херээ өзугаар 550 га чер тарыыр тургаш, херек кырында 650 га черни тараан. Часкы тарылганы кыска хуусаада болгаш бедик шынарлыг дооскан. Трактористер Р. Юрков, П. Руковицын, М. Михайлова, Ощепков олар сөөлгү хүннерде чайгы чер андарылгазынга ажыл нормазын 100—150 хуу күүседип турарлар.

Механизаторлар часкы ховy ажылынга алган социалистиг чарыжын чедиишкиннег күүсеткеш, Сарыг-Сеп МТС-тиң бригадалар аразында шилчир Кызыл тугун алганнар.

Совет культураның байырлалы

ССР Эвилелиниң Күрүвениң Ленин орденниг академиктиг Улуг театрының үндезилетинген хүнүнден бээр 175 чыл болган.

Улуг театрның тургузукчу бүгү оруу улуска идейлиг, билдингир, шынчы реалистиг опера болгаш балет уран-чүүлү дээш могаг чок демиселдиң оруу.

Москвага доктаамал бир дугаар Улуг театрны үндезилээни XVIII чүс чылдың төнчүзүнде национал бот медерелдиң көдүрлүүшкүнү болгаш орус культураның хөгжүлдези биле харылзаалыг. Сумароковтуң, Херасковтуң, Фонвизинниң, Аблесимовтуң драматургиязының тыптып үнгени-биле, профессионалдыг национал ойнакчы каадырларның төрүтүнгени болгаш өзүлдези-биле харылзаалыг, Улуг театрны ол үениң мурнакчы хөй ниитизиниң эгелекчи саналы-биле тургускан турган.

Улуг театрның төрүтүнгениниң хүнүн ооң дугайында бир дугаар парлатынган эртем ажылы доктаадып турар, ында чугаалап турары «Москваның Улуг театрын азы Петр театрын үндезилээни 1776 чылга хамааржып турар».

Чаа театрның өзээ болза, Москванын орус театр бөлүү болган, ынчаарга балет бөлүү болза, Урусов ноянның крепостной тараачыннары болуп турган. Театрның социал составы, улустуң музыка чогаалы-биле чоок харылзаалыы Москваның сценазынга, ылаңгыя комиктиг опера болгаш орус балет талазы-биле күүседикчи стильдиң национал хевирлиин тодаргаан.

Ада-чурттуң музыка драматургиязы театрның репертуарынга ол дораан-на мурнакчы черни эжелээн болгаш ооң идейлиг уран-чечен угланыышкының хөй-хөй чылдарже бурунгаарлаткан. Москваның университеди биле харылзаалыг культураның эки күштери театрны долгандыр катышкан. Театр барык чаа орус операларны (Зориниң, Соколовскийниң, Матинскийниң, Пашкевичиниң болгаш өскелериң) шуптузун тургузуп, ниитиге улуг ужур-дузалыг болуп турган.

Театрның төөгүлүг ачы-хавыяазы болза, ада-чурттуң музыка-театр уран чүүлүн бо үениң мурнакчы хөй ниитизиниң бодалының деңнелинге чедирген болгаш орустуң музыка театрынга демократтыг чаңчылдарның үндезинин салган. Бо чаңчыл театрның бодунуң үезиниң мурнакчы хөй ниити политиктиг идеялары биле үе салгап келген доктаамал харылзааларындан, уран-чечен реалистиг чогаадыкчы методтардан, национал хамаарышпас чоруктан, репертуарның улус чузундан болгаш бедик күүседикчи мергежилинден салдынып келген.

1806 чылда театр күрүнениң «Императорнуң» театры болу берген. Бо чорук ооң ажылынга хамаарышпас эвес болган. Репертуарга ийи дугаар чергениң итальян болгаш француз композиторларның чогаалдары тыптып, уткашынары куду шиилерни үндүрүп эгелей берген. Ооң бээр Улуг театрның октябрьге чедир бүгү төөгүзү орус амыдыралдың айтырыгларындан болгаш негелдезинден ырак барын чүк чурттарының ийи дугаар чергениң композиторларының чогаалдарын театрның ажыл-чорудулгазынга киирерин ораладжып турган националдарын ышкынган хаанның дүжүметтеринге удур орустуң демократтыг театр культуразының эки төлөөлекчилериниң демиселиниң адаа-биле эртип турган. Орус композиторлар Алябьевтиң, Кавостуң, Давыдовтуң опералары болгаш балеттары театрның мурнакчы ажылдакчыларының күүсениишкининиң ачызы-биле орус сценага үүш-биле орукту ажыткан.

1825 чылда хемчээниң болгаш иштики кааспалгазының талазы биле Москвага туруп көрбээн Улуг театрның чаа бажыңы доозулган болгаш байырлалдыы-биле ажытынган. Бажыңны профессор Михайловтуң, архитектор Бовеннин проектизи-биле тудуп кылган. Эде кылып тургусканы-биле театрның бажыңы бо хүнге чедир туруп турар.

XIX чүс чылдың баштайгы 25 чылы Улуг театрның сценазынга кайгамчыктыг үш орус композиторларның; Верстовскийниң, Алябьевтиң болгаш Давыдовтуң чогаалдары-биле эртип турган. Оларның ажыл-чорудулгазы XVIII чүс чылдың чогаадыкчы чаңчылдарын быжыглаан болгаш хөгжүткен.

Театрның чогаадыкчы хөгжүлдезиниң төөгүлүг үези болза, орустуң классиктиг музыказының үндезилекчизи Глинканың «Иван Сусанин» болгаш «Руслан болгаш Людмила» деп операларын тургузаны болур. Орус кижиниң национал характерлиин улуу-биле көргүскен Глинканың музыка-драматургиязы реалистиг уран-чүүлдүң кайгамчыктыг школазы болган.

Дараазында чылдар болза, Улуг театрга уран-чечен чаңчылынның уламчылаашкынының болгаш хөгжүлдезиниң демдээ болуп турган, Даргомыжскийниң («Русалка» 1859 чылда, «Рогнеди» 1886 чылда) операларын тургусканында. Бо шиилер болза, опера сценазынга реализмниң оон ыңайгы хөгжүлдезинде улуг үе болган.

Ындыг болза-даа, бо шугумга удурланыр император театрларының дирекциязы хөгжүп олурган национал операга болгаш культурага өске шугумну удур тургускан. Космополиттиг аристократияның чагыын күүсетпишаан, дирекция чери эрткен үүс чылдың алдан чылдарында театрны итальян Мореллиге берген. Императорнуң дүжүметтериниң национал репертуарга хөөнү чок турганын мындыг чижектерден көрүп болур: Даргомыжскийниң бир дугаар операзы «Эсмеральда» үнериниң мурнунда дирекция чериниң архивинге 8 чылда чыткан. Римский-Корсаковтуң «Снегурочказы» биженгениниң соонда он чыл болганда чырык көрген. Мындыг ынзылыг чижектер хөй. Чижээ, хаанның дүжүттери Улуг театрны орустуң ниитилилинден болгаш музыка амыдыралындан үзе тыртарын ораладжып турган, театрны көрүкчүлерниң демократтыг кезектеринге солун эвес, барын чүктүң театрлары хевирлиг болдуруп алырын күзеп турган.

Императоржу дирекция чериниң итальянзырак үзелинге удур идейлиг демисел — музыка культуразының төөгүзүнде кайгамчыктыг арын болур. Одоевскийниң, Чайковскийниң болгаш өске-даа музыка хөй-ниити ажылдакчыларының бижээн үүлдери Улуг театрның национал чоргааралы дээш демиселинге улуг рольди ойнаан.

Театрның оон ыңайгы идейлиг, чогаадыкчы өзүлдези үүгле операга эвес, харын балет талазы-биле Чайковскийниң музыка драматургиязы доктаатган. Чайковскийниң чогаалы шиилериниң тематиказын алгыткан, реалистиг методту быжыглаан, опера, балета уран-үүлдүң амыдырал-биле харылзаазын быжыглаан.

Орус репертуарга ажыктыг болган эскерлиишкин болза, Рубинштейниң «Демон» (1879), Чайковскийниң, «Евгений Онегин» (1881) шиилерин үндүрүгенинин соонда болган. Бо шиилер орус көрүкчүден калбак алдарны чеьдип алган.

Чайковскийниң дараазында Улуг театрга «Күчүлүг бөлүктүң» төлөөлери композиторларның чогаалдары үнүп турган. Мусоргскийниң, «Борис Годунов» (1888 ч.), Римский-Корсаковтуң «Снегурочка» (1893 ч.) болгаш «Чаа чыл мурнунда дүне» (1898 ч.), Бородиниң «Князь Игорь» (1898 ч.) деп операларын тургузуп турган.

Ынчангаш, Улуг театрның хөгжүлдезиниң үндезининге, ооң алдарынга болган чогаадыкчы ажылында чедиишкиннер болза, улуг орус композиторлар Глинка, Даргомыжский, Серов, Чайковский, Мусоргский, Бородин, Римский-Корсаков оларның чогаалдары болгаш мурнакчы хөй-ниитиниң база көрүкчүлерниң демократтыг кезээниң бо чогаалдарны Улуг театрның сценазынга синиктирери дээш могаг чок демисели улуг ужур-дузалыг болган.

Орус музыка хаан чазакка удур турган шүгүмчүлелдиг реализм литератураның, улуг орус литератураның төрээн угбазы болу берген. Пушкининиң, Лермонтовтуң, Гогольдиң, Островскийниң чогаалдары улус эпозунуң чогаалдары орустуң опера уран-чүүлүнүң эң эки чогаалдарынга баштайгы үндезиннер болган.

Ажылчын шимчээшкининиң хөгжүлдези болгаш хаан чазактың өзүп турган штурмазы улус чон массаларнын ортузундан үнген кайгамчыктыг талантыларны культураның херээнче идип үндүреринге хөй ниитиниң бот-медерелин чаа көдүрлүүшкүнче хиирген. Тергиин чергениң орус операларның болгаш балеттерниң генийлиг үлегеринге Улуг театрның сценазынга орустуң ыр болгаш балет школазының кайгамчыктыг мастерлери өскен. Оларның иштинде кайгамчыктыг ыраажылар Шаляпин, Собинов, Нежданова, орус балеттиң мастерлери Рославалева, Джури, Гельцер, Тихомиров, балетмейстер Горский. Боттарының чогаалдары-биле олар музыка-сцена хевирлерин идейлиг бодалдыг тургускан.

1905 чылдың революциязының аштырганының соонда эгелээн реакция Улуг театрны база-ла камнаваан. Кайгамчыктыг күүседикчилер бөлүү тыптып келген болза-даа, ооң опера болгаш балет сценазы идея, уран-чечен чүүл талазы биле өспес, чаңгыс черге турар чорукка таваржып турган. Балет репертуары идей чок чогаалдар-биле поктаалып турган. Ойнакчыларның депшилгелиг аргаларының болгаш реакциялыг үзел бодалдыг император дирекциязының аразында чөрүлдээлер күштелип турган.

Бүгү орус культура болуп турар Улуг театрны Октябрьниң социалистиг Улуг революциязы камгалап алган. Ук театр чаа-чаа сонуургалдарлыг болгаш чаа-чаа негелделерлиг чаа көрүкчүлүг апарган. Улуг театрның эжиктери чоннга ынчаарда бир-ле дугаар дедгемиле ажытынган. Большевик партияның болгаш совет чазактың кичээнгейиниң болгаш сагыш-салыышкынының ачызында ук театрның улам ыңайгы уран-чечен өзүлдези хандыртынган. Ол театр социализм чуртунуң башкарыкчы опера болгаш балет театры болуп совет уран-чүүлге бедик болгаш хүндүлүг черни алган.

Улуг театрның репертуары революция соонуң баштайгы чылдарында-ла идея болгаш уран-чечен талазы-биле долу үнелиг эвес көргүзүглерден хосту апарган.

Эш Сталин Билль-Белоцерковскийге чоруткан чагаазында мындыг сорулганы салган:

«Пролетаржы эвес, эргиндаа, чаа-даа ыраай литератураны сценадан чарыш чуруму-биле, ону солуп шыдаар, совет характерлиг ёзулуг, солун уран-чечен шиилерни тургузуп турган, базым бүрүзүнде кыызып үндүрер». (И. В. Сталин, Чогаалдар, том 11, арын 328).

Ук сорулга улуг театрның чогаадыкчы стилиниң улам ыңайгы хөгжүлдезин тодаргайлаан болгаш ооң бүгү коллективиниң ажылының программазы апаргаан. Классиктиг репертуарны чаа өзү-биле тургускаш, Улуг театр совет музыка драматургиязының хөгжүлдезинге эгелээн салган. 1918 чылдан эгелээн ол совет композиторларның тургусканы дөртен ачыг операларны болгаш балеттерни чоннга көргүскен. Оларның аразында Глинерниң «Красный мак» деп баледи, Асафьевтиң «Пламя Парижа» болгаш «Бахчисарайский фонтан» деп балеттери, Дзержинскийниң «Тихий Дон» деп операзы болгаш өске-даа операларны база балеттер бар.

Совет музыка-театр культуразының тургузуушкунунга ук театрның чедиишкиниг ажыл-чорудулгазын чазак бедик-биле үнелеп көргөн. 1937 чылда Улуг театр Ленин ордени-биле шаңнатырган.

Бистиң Төрээн чуртувусте гитлерчиг-шериглерниң халдааны Улуг театрның чогаадыкчы амыдыралын доктаадып шыдаваан. Улуг театр совет чазактың болгаш эш Сталинның бодунуң канчаар-даа аажок улуг сагыш-салыышкынын хүн бүрү албышаан, бедик бүдүрүкчүлүг ажылын үргүлчүлеишаан турган. Ук театрның артистери фронтуда шериг кезектеринге оюннарны ойнап берип, Совет Армия-биле кады ооң Волгадан Берлинге чедир алдарлыг оруун эрткен. Тиилелге хүнүнде Улуг театрның кол мастерлери Рейхстагтың бажыңынга болган канчаар-даа аажок улуг концертке киришкеннер.

Улуг театрның чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының чаа көдүрлүүшкүнүнге түүлүг идиг болза, В. Мураделиниң «Улуг найырал» деп операзының дугайында ВКП(б) ТК-ның төөгүлүг доктаалы болган. Музыкада формалистиг чазыгларны ында ханызы-биле шугумчүлээн болгаш совет музыка уран-чүүлүнүң хөгжүлдезиниң тодаргай дорт программазын берген. Партияның шиитири улуг театрның ажылын чаарты көөрүн албадаан, композиторлар-биле болгаш драматургтар-биле ханчаар хамаарышкынын тодаргай айыткан. Ук доктаалдың үнген хүнүнден бээр эрткен үш чылдың дургузында Улуг театр классиктиг орус болгаш Барыын Европаның репертуарларын калбарткан, совет опера болгаш балет көргүзүглерин тургузар талазы-биле дыка ажылдарны чоруткан. Ынчалзажок, ук театр совет композиторлар-биле кады чонкуп мурнунга ам-даа улуг хүлээлгелиг.

Партияның сагыш салыышкыны, «Правда» солуннуң арыннарындан каап турар принципиалдыг шугумчүлелдер коммунизмниң тудугжузу — совет улустуң хөй талалыг маадырлыг амыдыралын көргүзүп турар опера болгаш балет көргүзүглерин тургузарынга ук театрга дузалап турар.

Чогаадыкчы ажылдакчылар боттарының театрының иштинге хагдынып бузувайн турарлар. Улуг театрның ыраажыларын болгаш артистерин Донбасстың болгаш Кузбасстың дагжылар клубтарынга, Уралдың болгаш Ленинградтың заводтарынга, чурттуң дыка хөй хоорайларының опера театрларының болгаш колхозчуларның культура бажыннарының сценаларынга көрүп болур. Ооң удуртукчу солистериниң инициативазы-биле коммунизмниң улуг тудутларының коллективтеринге культурлуг шефтээшкин эгелээн болгаш хогжүп турар.

Партияның болгаш чазактың база эш Сталинның бодунуң үргүлчү сагыш салыышкынының ачызында Улуг театр совет улустуң эң эки театры болу берген. Ооң 12 көргүзүглери Сталинчы шаңналдар-биле демдеглетирген, ооң 65 ажылдакчыларынга Сталинчы шаңналдың лауреады деп атты тывыскан. Улуг театрның коллективинде орус музыка сценазының дээди корифейлериниң алдарлыг чаңчылдарын уламчылап, хөгжүдүп турар опера болгаш балеттиң эң тергиин мастерлери ажылдап турар. Хоочун мастерлер-биле чергелештир талантылыг аныяктар база депшип орар.

Улуг театрның музыка культуразы үүгле Совет Эвилелиниң бүгү музыка театрларынга болгаш улус демократиязының чурттарының театрларынга үлегер болуп турар эвес, харын дыка хөй даштыкы чурттарның музыка уран-чүүлүнүң бурунгаар депшилгелиг ажылдакчыларынга база үлегер болуп турар.

Улуг театрның чечектелиишкини болза, совет уран-чүүлдүң хажык чок көдүрлүүшкүнүнүң чидиг илерээшкиниериниң бирээзи-дир. Ук көдүрлүүшкүн капиталистиг чуртларда уран-чүүлдүң буступ дүжүүшкүнүнүң болгаш сандараанының, ында опера-балет театрларының аргажок амыдыралының арныынга онза илдең.

Улуг театрның ою болза, бүгү совет культураның байырлалы. Ук байырлал совет музыка театрының бүгү ажылдакчыларын улуг сталинчы үеге төлептиг опера болгаш балет уран-чүүлүнүң чаа-чаа көдүрлүүшкүнүнче сорук киирип турар.

А. АНИСИМОВ,
РСФСР-ниң уран-чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы.

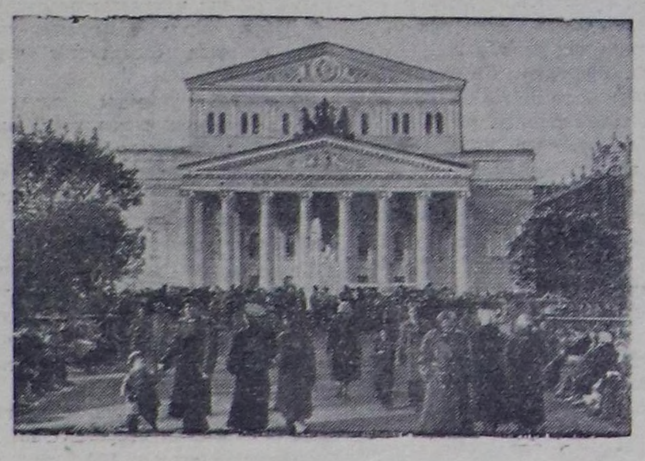

Күрүнениң опера болгаш балеттиң Академиктиг Улуг театры.

ССРЭ-ниң Күрүнениң Ленин орденниг Академиктиг Улуг театрының артистерин болгаш уран-чүүл техниктиг ажылдакчыларын орденнер-биле болгаш медальдер-биле шаңнааны

Совет музыка-театр уран-чүүлдериниң хөгжүлдезинге алдар-хавыяалыг болганы дээш ССР Эвилелиниң Күрүнениң Ленин орденниг Академиктиг Улуг театрының тургустунганындан бээр 175 чыл болганын таварыштыр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1951 чылдың май 27-де чарлыы биле театр ажылдакчыларының улуг бөлүү шаңнатырган.

Ленин ордени-биле шаңнатырганнар: ССРЭ-ниң улустуң артизи Н. С. Голованов, ССРЭ-ниң улустуң артизи И. С. Козловский, ССРЭ-ниң улустуң артизи С. Я. Лемешев, ССРЭ-ниң улустуң артизи М. Д. Михайлов, РСФСР-ниң улустуң артизи П. М. Норцов, ССРЭ-ниң улустуң артизи А. С. Пирогов, ССРЭ-ниң улустуң артизи М. О. Рейзен, РСФСР-ниң улустуң артизи Н. Д. Шпиллер.

Күш-ажылчы Кызыл Тук орден-биле 76 кижи, **«Хүндүлелдиң демдээ»** орден-биле 232 кижи болгаш **«Күш-ажылчы шылгарал дээш»** деп медаль-биле 348 кижи шаңнатырган. (СЭТА).

Улуг театрның коллективиниң байырлыг хуралы

Чурттуң бүгү-ле черлериниңден Москвага акы-дуңма республикаларның төлөөлери ССР Эвилелиниң Улуг театрынга боттарының изиг байырын чедирер дээш четкилеп келгеннер. Төлөөлер хүлээп алыышкыны майның 26-да байырлалдыг байдалга болуп эрткен.

Бүгү-эвилелдиң байырлал комитединиң Даргазы А. И. Анисимов байырлыг хуралды ажытпышаан, театрның коллективинге алдарлыг 175 чыл байырлалды таварыштыр байыр чедирип, уран-чүүлдер талазы-биле улам-на чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Улуг театрга байыр чедирери-биле бир дугаарында совет эртемдээннериниң, найсылалдың бүдүрүлгелериниң төлөөлери келгеннер.

Акы-дуңма эвилелдешкен республикаларның төлөөлекчилериниң байырлары бистиң чурттуң улустарының найыралының тодаргай көргүзүү болган.

Дыка хөй совет албан черлериниң болгаш хөй-ниити организацияларының төлөөлери Улуг театрга изиг байырларны дамчытканнар. Ол ышкаш Болгарияның Улус Республиказының уран-чүүлдер ажылдакчыларының төлөөлери театрның коллективинге байыр чедир-

Майның 27-де Улуг театрның бажыңынга төлөөлер хүлээп алыышкыны уламчылаан. (СЭТА).

Школаларда экзаменнер

Тере-Хөл

ЧЫРГАЛАНДЫ (Радио-биле). Чыргаланды чеди чыл школазының директору эш Сүрүнмааның биске медээлээни ёзугаар алырга, ук школада экзаменнер дужаашкыны элээн чедиишкиниг чоруп турар.

Май 21-деги экзаменнер дужаашкыны.

Дөртку «б» орус класстың 6 өөреникчизи орус дылдың (башкызы эш Игулина) диктантызын бижээн. Оларның 4-түү «4» болгаш «5» демдектерге, 2-зи «3» демдектерге дужааган. Бешки «а» тыва класстың 12 өөреникчизи төрээн дылга башкы эш Нүрсат) изложение бижээн. Оларның иштинден 9 өөреникчи үүгле «4» болгаш «5» демдектерни алган. Ылаңгыя Карым, О. Мария, Ямбыл, Билчит дээн шыкаш өөреникчилер ажылын тергиин эки күүсеткен. Бешки «б» орус класстың 7 өөреникчизи орус дылга изложение бижээн. Оларның 6-зы үүгле «4» болгаш «5» демдектерни, а чангызы «3» демдекти алган.

Ол хүн шуптту 25 өөреникчи экзаменнер дужааган болгаш оларның 19-зу «4» болгаш «5» демдектерни алганнар.

Май 22-ден экзаменнер дужаашкыны.

Дөртку «а» тыва класстың 18 өөреникчизи төрээн дылга (башкызы эш Даваа), диктант бижээннер. Оларның 11-зи «4» болгаш 5» демдектерлиг 6-зы «3», чангызы «2» демдектиг болган. Ол класстың өөренкичилериниң Саарбай, Шөмбүл, Кадый олар ажылды тергиин эки күүсеткен. Алдыгы класстың 10 өөреникчизи төрээн дылга, (класстың баштыңчы башкызы эш Очур-оол) изложение бижээн. Оларның шуптузу изложениени тергиин эки бижип күүсеткеннер.

Ынчангаш ол хүн экзаменнер дужааган 28 өөреникчиниң 17-зи «4» болгаш «5» демдектерлиг болган.

Май 23-теги экзаменнер дужаашкыны.

Дөртку «б» орус класстың 6 өөреникчизи орус дылдың аас шылгалдазын туткан. Олар шуптузу долу харыыларны берип, чедиишкиниг дужааганнар. Бешки «а» тыва класстың 12 өөреникчизи төрээн дылдың аас шылгалдазын туткаш, 6 кижи «4» болгаш «5» демдектерни алганнар. Ылаңгыя Ямбыл, Карым, Сандак, О. Марил, Билчит олар онза эки харыыларны бергеннер. Бешки «б» орус класстың өөреникчилери орус дылдың (башкызы эш Мелникова) аас шылгалдазын шупту чедиишкиниг дужаап, Кулакова, Денисов, Денисова В. олар «5» демдектерни алганнар.

Ол хүн экзаменнер дужааган 26 өөреникчилериниң 15-жи үүгле «4» болгаш «5» демдектерлиг болган.

Май 24-теги экзаменнер дужаашкыны.

Дөртку «а» класстың 18 өөреникчизи төрээн дылдың аас шылгалдазын туткаш, оларның 13-жү «4» болгаш «5» демдектерге харыылаан. База Бадый, Мөнге, Маады, Маргыт болгаш өскелер-даа эң эки харыылааннар. Олла хүн алдыгы класстың 10 өөреникчилери база төрээн дылдың аас шылгалдазын туткан. Оларның иштинден Карым, Торжу, Маны, Бедий, Агыыл олар тергиин эки дужааган.

Ол хүн экзаменнерге киришкен 28 өөреникчилериниң 21-зи «4» болгаш «5» демдектерге дужаап шыдааннар.

Май 25-теги экзаменнер дужаашкыны.

Дөртку «б» класска арифметиканың бижимел ажылын кылган (башкызы эш Игулина) 6 өөреникчиниң чангызындан өскези чедиишкиниг күүсеткен. М. Тушков болгаш Р. Чернильницев деп өөреникчилер «5» демдектерлиг дужааганнар. Бешки «а» класска орус дылдың бижимел ажылын кылган 12 өөреникчи ажылды шуптту эки күүсеткеннер. База бешки «б» класска арифметиканың бижимел ажылын күүсеткен (башкызы эш Симоненкова) 7 өөреникчиниң шуптузу «4» болгаш «5» демдектерни алганнар. Оларның иштинден В. Денисова, Калмаков, Кулаков, Кулакова дээн ышкаш өөреникчилерниң кылган ажылдары онза шылгарангай болган.

Ол хүн экзаменнерге киришкен 25 өөреникчиниң 20-зи үүгле «4» болгаш «5» демдектерге дужааган.

Май 26-да экзаменнер дужаашкыны.

Дөртку «а» класска арифметиканың бижимел ажылын 18 өөреникчи күүсеткен. Оларның 14-түү үүгле «4» болгаш «5» демдектерлиг болган. Ылаңгыя К. Нурзат, Шөмбүл, Маады, Балар оларның күүсеткен ажылдары тергиин эки түннелдиг болган. Алдыгы тыва класска арифметиканың бижимел ажылын күүсеткен 10 өөреникчиниң 7-зи «4» болгаш «5» демдектерлиг дужааган.

Ол хүн экзаменнерге киришкен 28 өөреникчиниң 25-жи үүгле эки болгаш кончуг эки демдектерни алганнар.

Чөөн-Хемчик

Чөөн-Хемчик районнуң бүгү школаларынга экзаменнерниң баштайгы хүннериниң түннелдери эки болуп турар.

Чадааананың Тыва чеди чыл школазының 6 «а» болгаш «б», база 7 «а» болгаш «б» класстарының өөреникчилери орус дылдың бижимел ажылдарынга, база географияга шылгалдаларны тутканнар. Чедиги «а» класстың 18 өөреникчилериниң үжү орус дылдың бижимел ажылынга «5», он ийизи—«4» үжү — «3» демдектерни алганнар. Чедиги «б» класстың 15 өөреникчилериниң дөртү орус дылдың бижимел ажылынга «5», тозу—«4» чедизи—«3» демдектерни алганнар.

Алдыгы «а» класстың 23 өөреникчилериниң он бири географияга «5», дөртү—«4», сези—«3» демдектерни алган. Алдыгы «б» класстың 19 өөреникчилериниң тозу географияга «5», чедизи—«4» сези—«3» демдектерлиг болган. Дөртку класстың 20 өөреникчилериниң он алдызы—арифметиканың бижимел ажылынга—«4» болгаш «5», үжү—«3» демдектерни, база бирээзи—«2» демдекти алганнар.

Ол ышкаш Чадааананың орус чеди чыл школазында болгаш дуржулга станциязында эге школада шылгалдалар чедиишкиниг чоруп турар.

Н. СТЕПАНОВА.

Таңды

Таңды районнуң бүгү школаларында доозуп үнериниң болгаш шилчириниң экзаменнери чедиишкиниг чоруп турар. Бай-Хаактың ортумак школазы 10 классчыларның 1—2 дугаар бөлүүн белеткеп үндүрүп турар. Бүгү школаларда өөреникчилер доозарының болгаш шилчириниң экзаменнерин үүгле «4» болгаш «5» демдектерге дужаап турар.

Болгазынның чеди чыл школазында экзаменнер онза эки эртип турар. Ботаника башкызы эш Игорцеваның удуртуп турар алдыгы клазының өөреникчилери ботаникага экзаменни эки түннелдиг дужааган. Алдыгы класстың 30 санныг өөреникчилеринден ботаникага экзаменни 17 кижи «5» демдектерге, 10 кижи «4» демдектерге, 3 кижи «3» демдектерге дужааган.

Бай-Хаактың эге школазының бешки клазының өөреникчилери (класстың удуртукчузу эш Лисина) арифметикага экзаменни чедиишкиниг дужааган. Ол ышкаш Владимировканың чеди чыл школазында (директору эш Исаева) экзаменнер чедиишкиниг чоруп турар.

* * *

Балгазынның чеди чыл школазы коъдан чоогунуң участогунда келир өөредилгениң экспонаттарынга хереглээри-биле 1,5 гектар тараа культураларын болгаш янзы-бүрү ногааларны тараан.

С. ТУШКОВ.

Шагаан-Арыг

1950—1951 өөредилге чылдарында Улуг-Хем районнуң 18 школаларынга 2710 өөреникчилер өөренип турган. Оларның иштинден 700 ажыг өөреникчилер күрүнениң бүрүн хандырылгазынга хаара тутунган турган.

Районнуң мурнакчы школаларының башкылары, директорлары болгаш эргелекчилери часкы экзаменнерни чедиишкиниг доозар, ынчангаш боттарының школаларынга ийи чылчыларны болдурбас дээш кызымак ажылдап турарлар.

Шагаан-Арыг тыва чеди чыл школазы (директору Н. Сергеев), Торгалыгның чеди чыл школазы (директору Масалапова) болгаш Шагаан-Арыгның тыва чеди чыл школазының башкылары Н. Күнчүн, М. Прудникова олар өөредилге материалдарын чогуур өй-шаанда бүрүн доозуп, катаптаашкыннарны, консультацияларны эки организастааннар.

Ындыг болза-даа, Чаатының эге школазы болгаш Шагаан-Арыг орус ортумак школазы экзаменнер белеткелин тергиин багай чорутканнар. Шагаан-Арыг орус ортумак школаның директору Мареева, өөредилге эргелекчизи Лаврик олар часкы экзаменнер белеткелин багай чоруткаанының түннелинде 474 өөреникчилериниң иштинден 96 өөреникчилер экзаменнерге киришпес болган ийикпе күзүн шылгалда тудар болганнар. Ол ындыг чорук, ук школаның директору Мареева болгаш өөредилге эргелекчизи Лаврик оларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны багай тургузуп келгениниң тодаргай фактызы болур.

Ам сорулга болза, районнуң школалары часкы экзаменнерни чедиишкиниг доозары-биле өөредилге кижизидилгелиг ажылдарны улам күштелдирип тургаш, школаларга ийи-чылчыларны болдурбазы дээш демиселди күштелдирип, немелде кичээлдерни, консультацияларны хөй-биле организастап туруп, ам чоруп турар экзаменнерни бедик деңнелге эртиреринде болур.

О. Кенден.

Мурнакчы ажылдыг трактор бригадазы

Шагаан-Арыг МТС-тиң Семён Маковкин бригадирлээн трактор бригадазы бүгү область алдаржаан. Ол эп-найыралдыг, быжыы-биле сырый катышкан коллектив „Күш-ажылдың хостуу“ колхозтуң часкы тарылгазында ажылдап турар. Бригадир эш Маковкин трактор бригадазын дөрт чыл иштинде удуртуп турар. Трактор ажылын кончуг эки билири-биле, ол организакчы ажылын база эки билир. Ынчангаш ооң баштап турар коллективинде күш-ажылдың сагылга-чуруму быжыг.

Бригада эрткен чылын ол-ла колхозтуң 700 гектар тараа культуразының тарылгазын кылып, тарылга планын 115 хуу күүсеткен. Оон ангыда часкы, чайгы чер аңдарылгазынын планын долдур күүсеткен.

Бригаданың тракторлары чер аңдарылгазынга чаңгыс-даа удаа доктаавайн 18—20 шактың иштинде ажылдап турган.

Тракторист бүрүзү бодунуң хүлээлгезин эки билир. Эзлчег төңгенде ону солуп ажылдаар кижиге тракторун хүлээдип бээриниң мурнунда тракторнуң довураан аштап, ооң хирин чодуп кааптар. Хүлээп ап турар кижи тракторнуң чаашкынын кылып, быжыглаашкынын хынап көөр. Учётчик-заправщик чеже хире кывар, чаар материалдар чарыгдатынганын түңнээш, бакче кывар түүлдү долдур кудуп бээр. Прицепщик кижи база-ла тракторист ышкаш, кожулда машиназын арыглап чаггаш ам солчуп турар кижиге чепсээн хүлээдир.

Тракторист дүштеки чем чиир үеде безин тракторун анаа тургуспайн турар. Дүштеки чем ижип турар трактористи прицепщик кижи солуп, чер аңдарылгазын уламчылап турар.

Дүнеки ажылдың үезинде онза эки белеткелдиг болуру трактор бригадазынга чурум болган. Аңаа баш бурунгаар-ла суг, кывар, чаар материалдарны четчези-биле белеткеп алыры чаңчыл болу берген. Тракторист дүн дургузунда ажылдаарынга четчир шөлдү чырыктала көрүп алыр.

Шак графиги-биле ажылдаар чорук ол бригадага 1950 чылда-ла эгелээн болгаш ону күүсетпес чорук черле турбаан. Шак графигин кылырынга ол бригаданың кижи бүрүзү, ылаңгыя бригадирниң талазындан улуг белеткел ажылы негетинер. Андарар дээн черниң бүгү хемчээли, чер аңдарган тракторнуң андазынының чарар черинин хемчээли, ооң кайы хире дүрген чорууру, ооң белеткелинге, техниктиг көрүлгеге үнер шагы—бо бүгү үүлдер шак графигин ылап, шын тургузуп алырынга онза чугула.

Агрегатты чыып тургузарда шак графигин ёзугаар ооң ажылдаар черинин кырын болгаш ховузунуң байдалын билири негетинер.

Бо бригадага агрегаттың ажылының шак графигин чогаадырда тракторнуң кайы хире дүрген чорааш, ажылдаар черинге бир долгандырыгга чарыгдаар үе-шагын шын санап үндүрген. База агрегаттың бир долганыгга чорааш кылган ажылының хемчээлин, ооң бир шак иштиндегизин болгаш бир ээлчегниң дургузунда кылып бүдүрер ажылын түннеп алган.

Узун дуртунуң хемчээли 1500 метр чайгы чер аңдарылгазынга „АТЗ—НАТИ“ деп трактор-биле чер аңдарып эгелээн. Тракторнуң чоруурунуң дүргени бир шакта 4,5 километр. Оон аңгыда чер аңдарбайн 80 метр черге дээскиниг кылыр. Андазыннарның кайы хире хемчээлдиг чер аңдарарын, агрегаттың дүрген чоруурун база андарар черниң узунунуң хемчээлин билип алгаш, эш Маковкин мынчаар түннел үндүрген: трактор бо хемчегге бир долганыгны чоруурунга 30 минута үндүрген. Мынчаңгаш бир шак иштинде трактор 0, 90 гектар черни аңдарар болган. Маная чаңгыс-даа минута халас эртпейн турган. Оон аңгыда шак графигинге трактор 5 шак ажылдаан сөөлүнде техниктиг көрүлдезин кылырын база киир санаан.

Шак графиги тургустунган соонда тракторист ажылдап киргеш ол графиктиң күүсетинип турарын үргүлчү хынап чоруур. Озалдаар ужурга таварышканда-даа болза, халас эрткен үе-шакты тракторист ээлчээниң төнчүзүнге чедир ыяавыла чеьдип ап, графикти күүседир дээш демисежир.

Эш Маковкиниң трактор бригадазы 1951 чылда бедик хүлээлгени алган: 15 аът күштүг тракторлар-биле 800 гектар чымчак чер аңдарылгазын кылыр болгаш гектар чер бүрүзүнден 2 килограммдан эвээш эвес кывар, чаар материалды камнап алыр. 500 килограмм ажылдатынган автолду МТС-ке дужаар. Бир гадан 150 пудтан эвээш эвес дүжүттү чеьдип алырын база хүлээнген.

Кывар, чаар материалды болгаш сугну кудары трактор ажылдап чоруп турда болур. База сеялкага тараа кудары ол ышкаш кылдынып турар болгаш 30—40 кологрaмм тараалыг шоодайларны орук дургаар таарыштыр салып алган турар.

Иштики корум-чурумну шыңгыы сагып турарын шак графигинде киирген. Ында—ажылдап эгелээри, төндүрери, дыштанылганың үе-шагы кирген. Оон ынай ажылчын бүрүзүнүн хүлээлгези, ажылдап турар техниктиг, херекселдерни чөп ажыглаарын, ону камнаарын айыткан.

Иштики корум-чурумнуң кол черинде бригаданың бүгү ажылчыннарын социалистиг чарышка хаара тудары көрдүнген. Ол бригадада социалистиг чарышта кирбейн турар чаңгыс-даа кижи чок. Суг дажыкчызы кывар, чаар материалдар дажыкчызы-биле чарыш кылгаш бодунуң сөзүн быжыы-биле тудуп турар.

Трактор ажылының нефть продукциязынга чарыгдалының бот өртээ 60 хуудан бичии ажып турар. Ону оон-даа кудуладыр дээш демиселди кижи бүрүзү чорудуп эгелээн.

Кывар материалды канчаар камнап ап турарының дугайында бригадирниң чугаалааны болза:

—Кывар, чаар материалды камнаар чорукче бис улуг кичээнгейни салып турар бис. Кывар, чаар материалды бригадага демир ээриил аастыг демир доскаарларга эккеп турар. Бир эвес ыяш-биле дуглаан доскаарның аскын ажыдар болза, ынчаарда 2 хуу хире материал чидиригге таваржып болур. Изиг хүнде доскаардан бусталыышкын-биле чидириг болур болгаш кывар, чаар материалдың шынары дыка кудулаар. Ынчангаш кывар материал куткан доскаарны ажык черге тургуспайн хөлегелиг оңгарга ажаап, доскаарның даштын агарты чаап алган бис. Мындыг янзы биле хөй-хөй хемчээлдиг кывар, чаар материалдарны камнап ап турар бис.

Эш Семён Маковкинниң бригадирлээн трактор бригадазы „Күш-ажылдың хостуу“ колхозтуң часкы тарылгазында бедик дүжүт дээш, агротехника талазы-биле эң эки шынар дээш ажылдап, хүндүлүг хүлээлгезин эки бедик түңнелдиг кылдыр күүседип турар.

П. АМБРОСОВ.

Москва аэропортундан үргүлчү-ле он-он самолёттар коммунизмниң улуг тудугларының чүүктери-биле ужуп үнүп турарлар.

Чурукта: Внуково аэропорт. Куйбышев ГЭС-тиң тудуунга хереглээр чүүктерни чорудуп турары.

Чуруу В. Егоровтуу. СЭТА-ның пресслишези.

Колхозчу уставты хажыдарлар-биле демисел чорудар

Колхозтарның организас ажылагыйын быжыглаарда, колхозчуларның күш-ажылчы сагылга-чурумун дынзыдарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының хажыдыкчыларыбиле шыңгыы демисел чорудары чугула сорулга болуп турар. Ындыг туңбужа, бо талазы-биле чамдык колхозтарда кошкак тургустунган.

Бир колхозтан бир колхозче ужугуп чоруур коллективтиг ажылагыйларның чаагайжыдылгазы дээш ак-сеткилдиг чүткүлү чок, чүгле колхозчу ат хүлээп чоруур кижилерге „Дагыр-Шеми“ МЧАЭ-ниң кежигүнү тургаш, оон бодунуң кара-туразы-биле үнген М. Калындүү хамааржыр. Ооң соонда М. Калындүү „Чыргакы“ колхозка киргеш, ол колхоз улгатыр катышкаш, ажылагыйын чорумчудуп эгелей бээрге ажылдан ойталап турганы-биле 1950 чылдың дургузунда чүгле 37 күш-хүннер ажылдаан турган. Ол колхоз „Коммунизмче орук“ колхозкылдыр улгатыр катышкан соонда М. Калындүү база-ла ажыл кылбастап, харын колхозтуң ыяш материалын хуузунда ажыглап, ооң-биле шкафтар, столдар, сандайлар кылып улуг өртекке улуска садып, хуузунда чиижең арганы хереглеп турган. 1951 чылдың иштинде чаңгыс-даа күш-хүн ажылдап албаан, бодунуң хуу өнчүзүрек чиижең ажылынче хандып, көдээ ажылагый артелиниң Уставын каржызыбиле хажыдып турган М. Калындүүнү „Коммунизмче орук“ колхозтуң кежигүннериниң ниити хуралынга чугаалашкаш, колхоз кежигүнүнден үндүрген.

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үреп, колхозчу өнчү-хөреңгини төтчеглеп, колхозтуң ниити ажыл-агыйын хөгжүдер херекке аксеткилдиг ажылдавас, колхозтан үндүрүпкен ужугуп чоруур чалгаа М. Калындүүнү Калинин аттыг колхозтуң баштаар черинин даргазы эш Доктугу колхозчуларның ниити хуралының шиитпири чокка колхозчу Уставты үреп, колхозка база киирип алган үүл бар.

Бир колхозтан үнгеш бир колхозка кандыг бир арга-биле кирип ап чоруур чалгааларга моон соңгаар колхозка кирер орук бербес херек. Колхозка кирерлерни бүгү талабиле ажыл херек кырынга эки хынап турган киирери чугула. Хөй ниитиниң ажылынга киришпес ажылдан ойталаар чалгаалар-биле Устав ёзугаар эрес демисежир ужурлуг.

К. САТ.

Чаа буга

Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраа сумузунда улгатыр катыштырган Ленин аттыг колхозтуң Маажык бригадирлээн № 2 хову бригадазында 31 кижи ажылдап турар. Колхозчулар 1951 чылда колхозтуң ховуларындан чаагай дүжүттү чеьдип алыры-биле тараанын каңдаар чоруун болдурбас дээш 12 километр узун дурттуг суггарылга бугазын казып дооскан.

Ол бригадада эштер Хиртикей, Папирос, Долумажап олар канчаардаа аажок бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап, хүнде ажыл нормазын 150—150 хуу күүседип, мурнакчылар болуп илерээннер.

В. САНДАК.

Тудуг ажылынче кичээнгей салыр

Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадыр сумузунда улгатыр катыштырган Калинин аттыг холхозта тудуг бригадазы (бригадири эш Быштак-оол) багай ажылдап турар.

1951 чылдың эгезинден бээр тудуг бригадазы чүгле 360 санныг чудукту тудут шөлүнде дүжүрген болгаш колхоз суурундан 10 километр хире черден 3 эрги бажыңны көжүргеш, эде туткан. Оон өске тудуг ажылының талазы-биле кандыг-даа көскү чүве чок болуп турар.

Тудуг бригадазының тудугчуларында ажылга үнмес прогул кылыр, ажылга орай үнер, ажылдан эрте чанар чоруктар бар.

Ынчангаш колхоз баштаар чери тудуг бригадазының ажылын хүн бүрү оперативтиг удуртуп, бо чылдың тудуг планын хуусаазында күүседиринче кичээнгей салза чогуур.

С. ЫРГАК-ООЛ.

—⊙—

„ШЫННЫҢ“ материалы-биле

„Школаже болгаш башкыларже улуг сагыш салыр“

Алдан-Маадыр сумунуң эге школазынга суму Соведи, ооң даргазы эш Тас-оол чогуур сагыш салбайн турар дугайында бо чылдың январь 17-де № 11 «Шын» солунда «Школаже болгаш башкыларже улуг сагыш салыр» деп эгелиг үүл парлатынып үнген.

Школаның ажылынга болгаш башкыларга суму Совединиң талазындап дузаламчыны көргүспейн турар дугайында солунда парлатынган корреспонденцияның шыннын райкүүском даргазы эш Чүлдүм редакцияга дыңнаткан. Суму Совединиң даргазы Тас-оолду администрация талазы-биле хемчег алган, школа ажылынга доктаамал сагыш салырының дугайында аңаа шыңгыы айтыышкынны берген.

„Агротехниктиг өөредилгени экижидер“

Үш чыл хуусаалыг агрозоотехниктиг өөредилгени Сүт-Хөл районнуң колхозтарында дыка четпес чорудуп турар дугайында 1951 чылдың январь 11-де № 7 «Шын» солунда «Агротехниктиг өөредилгени экижидер» деп эгелиг үүл парлатынып үнген.

«Сталинчы орук», Киров аттыг колхозтарда агрозоотехниктиг өөредилгени башкылар-биле хандырбаан, ынчангаш кичээлдер үстүп турган. Ол дугайын кынап көргеш, хемчег алганын Сүт-Хөл район Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы эш Чүлдүм редакцияга дыңнаткан. Агрозоотехниктиг өөредилгени программада айытканын ёзугаар үргүлчүлеп чорударының хемчеглерин алган.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң шылгарангай деятельтери

Кыдат улустуң баштыңчызы

Бүгү делегейниң революстуг шимчээшкининиң алдарлыг кижилериниң аразында Мао Цзе-дун хүндүлүг черни ээлеп турар. Бүгү делегей революциязының чаа тиилелгези болгаш империалистиг лагерьниң чаа аштырыышкыны болур 475 миллион кыдат улустуң төөгүлүг тиилелгези-биле Мао Цзе-дуннуң ады үзүлбес харылзаалыг.

Шылгарангай революсчу Мао Цзе-дун болза, бүгү делегей пролетариадының генийлиг башкылары — Леничниң болгаш Сталинның шынчы болгаш быжыг туруштуг өөренгичизи болур. Бодунуң бүгү ажыл чорудулгазынга оларның үлегерин бүрүнү-биле эдерип, оларның айтыышкыннарын удуртулга болдуруп келген.

Революстуг полководчу, хүрүненин улуг ажылдакчызы Мао Цзе-дуннуң онзагай шынары болза, эрес маадырлыы, бедик идейлии болгаш чайгылыш чок дорт шынчызы, сорулгазын чеьдип алыр дээш большевикчи чүткүлдүү, чаныш саныш чогу ол болур. Мао Цзе-дун социализмниң херээнге, бодунуң улузунга кызыгаар чокка бердинген. Ол — улустуң ёзулуг баштыңчызы. Ооң удуртулгазы-биле Кыдат улус республиканың ажылчы массалары боттарының чуртунуң демократыг чаартылгазының улуг херээнің бүрүн тиилелгези дээш күжениишкиннинг демиселди чорудуп турар.

Мао Цзе-дун 1893 чылда Хунань можунуң Шаошан деп көдээ суурунга тараачын өг-бүледен төрүтүнген. Аныяк вазылыында Кыдатка монархияны дужүрген 1911—1912 чылдарның революциязына ол идепкейлиг киришкен.

Ооң оон ыңайгы оруун Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының идеязының улуг күжү чырыткылаан. Мао Цзе-дун революстуг демиселдиң оруунга шуут кирген. Келир үедеги демиселге белеткенири-биле Мао Цзе-дун марксизм-ленинизмни кызымакай өөренип, орус большевиктерниң дуржулгазын шингээдип ап турган. 1920 чылда Мао Цзе-дун кыдат ажылчыннарның политиктиг организациязын тургузарынче кирген. Ең баштай Хунаньге коммунистиг партияның бир дугааргы можу организациязын ол тургускан. 1920—1921 чылдарда марксисчи бөлгүмнер Пекинге, Шанхайга, Кантонга болгаш Кыдаттың өске-даа хоорайларынга база тургустунгулаан.

1921 чылдың июльде Шанхайга коммунистиг организацияларның төлөөлекчилериниң бир дугаар съездизи чаңыдыбиле болуп эрткен. Орта Кыдаттың Коммунистиг партиязының тургусканын чарлаан. Мао Цзе-дун ол съездиге төлөө болуп киришкен болгаш Кыдаттың коммунистиг партиязының үндезилекчилериниң бирээзи болган. Съезд ону Төп Комитеттиң кежигүнүнге соңгаан.

Партияның тургустунганының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле ооң хүрээлеңин быжыглаар дээш Мао Цзе-дун могаг-шылаг чогу-биле, революсчу кызымак чүткүл-биле демисежип келген. Кыдаттың компартиязының III съездизинге (1923 чылда) Мао Цзе-дун компартияның ТК-зының Политбюрозунуң кежигүнүнге соңгуткан. Улустуң баштыңчызы болгаш шылгарангай марксисчи Мао Цзе-дун болза, хосталганы болгаш хамаарышпас чорукту чаалап алырда хамыктың мурнунда үлетпүрчин аңгыны марксизм-ленинизм-биле чепсеглээр, ооң күжүн катыштырар, ону мурнакчы демиселчи болдурар, ынчангаш бүгү кыдат улусту антиимпериалистиг чаңгыс фронт кылдыр катыштырар деп чүвени кончуг эки билип турган. Ол сорулганы күүседиринче ооң бүгү политиктиг болгаш организастыг ажылы угланган.

1923—1924 чылдарда Кыдатка революстуг көдүрлүүшкүн дүргени-биле калбарып, 1925—1927 чылдарда буржуаз-демократтыг болгаш антиимпериалистиг революция кылдыр өскен.

Гоминданчы шеригниң командылакчызы турган Чан Кай-шиниң өскерликчи чоруу болгаш америк-англи империализмге бараалгакчы чоруу 1927 чылда революцияны эчис тиилелгезинге чедирбейн барган. 1927—1936 чылдарда Кыдатка гоминданчы реакцияның өөскүткени хамааты дайын калбарган.

Кадыг дошкун террор болуп турган үеде Мао Цзе-дун партияның хүрээлеңин сырый катыштырып, ооң бүгү күжениишкинин Советтерни болгаш Кыдаттың Кызыл шериин тургузарынче угландырган. Ол боду Хунань можуга баштайгы ажылчын-тараачын полктарны эвилелдеп тургускан. Ол полктар болза, Кыдаттың Кызыл шериин тургузарының эгези болган. Революстуг демиселдиң одунга төрүтүнген совет районнар болза, Кыдаттың ажылчыннарының болгаш тараачыннарының долгандыр хатыжып турган хандыдыкчы төвү болуп турган. 1931 чылдың ноябрь 7-де Төп созет районга, Жуйцзун хоорайга Советтерниң I съездизи болган. Кыдат улустуң баштыңчызы — Мао Цзе-дун Кыдаттың совет республиказының Төп чазааның даргазынга соңгутурган.

1931 чылда Маньчжурияже Япония халдааш, ону эжелеп алган. Япон империализмге шиитпирлиг удурланырынче кыдат улусту коммунистиг партия болгаш ооң удуртканы Советтер кыйгырып турган.

Япон эжелекчилерге удур демиселди чорудары-биле компартия бодунуң чепсектиг күштерин чурттуң соңгу чүгүнче алгаш баарын шиитпирлээн. Кыдаттың Кызыл шериниң Цзянси можудан Шэньси можуже 1934—1935 чылдардағы алдарлыг походу Кыдат улустуң төөгүзүнде улуг болуушкун болган. Ол поход Мао Цзе-дуннуң удуртулгазы-биле чорутунган. Поход чоруп турар үеде, 1935 чылдың январьде Гуйчжоу можунуң Цзуньге компартияның чөвүлел хуралынга Мао Цзе-дунну компартияның Төп комитединиң даргазынга соңгаан. Ынчангаш ооң бээр компартияның даргазынга халашпайн ажылдап турар.

Японнарның халдаашкынындан калбарган улустуң чаа көдүрлүүшкүнүнге удур, компартияга удур өскерликчи демиселди гоминдан чорудуп, реаксыыг чорукту калбартып турза-даа, партияның болгаш улустуң башкызы Мао Цзе-дун болгаш ооң эштери националдың чаңгыс фронтузун тургузар дээш, гоминдан-биле кады япон эжелекчилерге удур демисел чорудар дээш туржуп турган. Эжелекчилерден, чуртту камгалал алырының эрге-ажыктары ону негеп турган. Улус массаларның негелдезинге албадатырган Чан Кай-ши хамааты дайынны соксадыр ужурга таварышкан. Кыдатче Японияның халдап киргениниң үезинде, 1937 чылдың июльде национал чаңгыс фронтузун тургузарының белеткел чүүлдери тургустунган турган.

Японияга удур дайынның чылдарынга гоминдан болза, күштерни чардыкдырар болгаш улуска удур политиканы чорудуп, ёзулуг улустуң дайыны калбарып үнүп хээринден көргүп турган. Оон туржук Чан Кай-ши болза, коммунистерге удур, улус чонга удур демиселди калбартыр дээш Япония-биле тайбың дугуржулгазы чарарынга белен турган. Ындыг байдалдыг болуп турзадаа, Мао Цзе-дун болгаш компартия бүгү-ле күштери-биле антияпон фронтуну катыштырып, кыдат улустуң бүгү күжениишкинин япон империализмни чылча шаварынче организастап, углап келген. Улустуң демиселин Мао Цзе-дун боду удуртпушаан, партияны быжыглап, ону идеолог талазы-биле хаңнап турган. Ооң хөй санныг илеткелдери, чугаалары, «Чаа демократия дугайында» деп улуг теорийлиг чогаалы болза, партияның политиктиг деңнелин бедидеринге канчаар-даа аажок ужур-дузалыг болган.

1945 чылда маадырлыг Совет Армия япон империализмни чылча шапкан. Делегейниң ийи дугаар дайынынга Совет Эвилелиниң тиилелгези болза, Кыдатка улустуң революциязын калбартырынга шиитпирлиг үүлдерни тургускан. Моон ужурунда 1946 чылда америк империализм болгаш ооң гоминданчы чалчалары чуртка чаа хамааты дайынны өөскүдүп келзе-даа, компартия, демократтыг болгаш депшилгелиг күштер мөгүдээшкинге таварышпаан. Мао Цзе-дуннуң кыйгырыы-биле кыдат улус контрреволюстуг дайынны революстуг дайын-биле харылаан. Компартия бодунуң баштыңчызының айтыышкыннарын эдерип чорааш, гоминданчы контрреволюцияга болгаш америк империалистерге удур улустуң дайынын баштап, демократияның бүгү күштерин катыштырып алгаш, кыдат улусту 1949 чылда төөгүлүг тиилелгеге чедирип келген.

Мао Цзе-дуннуң удуртулгазы-биле тиилээн улустуң революциязы болза, ооң политиктиг болгаш организакчы чаяан-салымныын улам-на күштүү-биле илередип көргүскен. Мао Цзе-дун хайгамчыктыг күштүг стратегчи кижи болур. Улустуң хосталгалыг армияның бүгү тиилелгелери ооң ады-биле харылзаалыг.

Кыдат улус 1949 чылдың октябрь 1-де Кыдат улус республиканың тургустунганын чарлаан. Улустуң Төп чазааның даргазынга Мао Цзе-дун соңгутурган.

Кыдаттың улус массалары ооң-биле бодунуң башкызынга болгаш өөнүүнге изиг ынакшылын илередип, улуг тиилелгени чеьдип алырының херээнге коммунистиг партияның ролинин шиитпирлиин көргүскен.

Марксисчи-ленинчи теорияга даянып алгаш Мао Цзе-дун бодунуң «Улус демократиязының диктатуразының дугайы» деп шылгарангай теорийлиг чогаалынга Кыдатка тургустунган күрүне эрге-чагыргазының тодаргай характеристиказын берип, Кыдаттың демократтыг хөгжүлдезинин оруун айтып империалистиг агрессияга удур улустарның ниити демиселинге Кыдат улус республиканың ролин болгаш сорулгаларын тодаргайлаан. Ажылчын аңгының болгаш тараачыннарның эвилелин улус демократиязының диктатуразының үндезини кылдыр бүгү хемчег-биле быжыглаар, чаа Кыдаттың улуг өөнүү — Совет Эвилели-биле, бүгү демократтыг лагерь-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы быжыглаар деп коммунистиг партияны болгаш кыдат улусту Моа Цзи-дун өөредип турар.

ССРЭ биле Кыдаттың аразында акыдуңма харылзааны быжыдарынга болгаш хөгжүдеринге ёзулуг интернационалчы, улуг революсчу Мао Цзе-дуннуң ачы-хавыяазы улуг. Эш Сталинның чеден хар харлаанының байырлалының хүннеринде депшилгелиг хижи төрелгетенниң генийлиг баштыңчызы болгаш башкызы-биле кыдат улустуң баштынчызының төөгүлүг ужуражыышкыны болган. Совет Эвилелиниң улустарынга, эш Сталинга Кыдаттың улузунуң ынакшылының болгаш өөрүп четиргениниң сагыш-сеткилин Мао Цзе-дун Москвага болган байырлыг хуралга илереткен. Кыдат улус дарлакчыларга удур демиселди чорудуп тура, эш Сталинның найыралының кончуг чугулазын кезээде ханызы-биле болгаш чидии-биле сактып турган болгаш сактып турар» деп ол айыткан.

ССРЭ-ниң улуг дузаламчызынга даянып алгаш, Кыдат улус коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, бодунуң башкызы Мао Цзе-дуннуң башталгазы-биле кыска хуусааның иштинде улус демократиязын быжыглаар болгаш чурттуң эконом, культур хөгжүлдезинин талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеьдип алган. Күрүненин сектору улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинде кол черни ээлеп, үлетпүр өзүп, чер реформазын чедиишкинниг боттандырып турар.

Кыдат улус республиканың улустар аразының харылзаазының талазы-биле туружу быжыкан. Бүгү демократтыг болгаш антиимпериалистиг лагерь-биле кады кыдат улус тайбың дээш, чаа дайын кыпсырының империалистиг планнарын үзе шавар дээш демисежип турар. Америк империализмниң корей улуска удур дүржок халдаашкынынга болгаш Кыдатка удур агрессчи чорудулгазынга харыы кылдыр Кыдаттың ажылчы чоннары маадырлыг корей улуска дузаламчы көргүзер күзелин илереткен. Кыдаттың эки-турачылары холунга боо-чепсээн тудуп алгаш, Кореяның Улустуң армиязы-биле кады америк империалистерни бүрүн чылча шавар дээш демиселди чорудуп турар.

Кыдат улустуң чаа-чаа чедиишкиннерже бурунгаар чүткүлү чаныш-сыныш чок. Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңма дузаламчызындан кыдат улус күш кирип, бүзүрелди ап турар. Тулчуушкуннарга каңналган болгаш шылгатынган Кыдаттың коммунистиг партиязы болгаш ооң улуг башкызы эш Мао Цзе-дун кыдат улусту чаа-чаа тиилелгелерниң оруу-биле баштап олурар.

И. ГОНЧАРОВ.

ФИЛИППИННЕРДЕ БАЙДАЛ

Филиппиннерниң улустары национал хосталга дээш демиселде

Америк болгаш филиппин парлалгаларның бижип турары-биле алырга, филиппин чазактың Вашингтоннуң дужаалын ёзугаар чорудуп турар хөй санныг шаажылаашкыны болгаш шаажылалга экспедициязы турбуже Филиппинде национал хосталгалыг шимчээшкин калбарып турарын болгаш быжыгып турарын филиппинде сөөлгү үеде болуп турар болуушкуннар херечилеп турар. Филиппин улустарының национал-хосталгалыг армиязы („Хукбонг Мапагпалаянг Баян-ХМБ) ам база элээн хөй провинцияларда саңлдар халдавыры халдаан болгаш кол чөленгиижи болуп турар чүгле чери чок тараачыннарның, хөлечиктерниң болгаш үлетпүр пролетариадының деткимчезин ап турар эвес, харын-даа интеллигенцияның болгаш биче буржуазияның деткимчезин ап турар деп чүвени америкдаа, филиппин-даа парлалга миннип бижип турар.

Сөөлгү соңгулдаларга „тиилелгени» өлүрүкчү болгаш мегечи чорукбиле чеңдип алган болгаш чүгле америк долларларның болгаш америк чепсектиг күштерниң ачызыбиле эрге чагыргада турар президент Киринонуң чазаанга кезек бөлүктер хүн бүрүде удурланып турар дугайын ХМБ армиязының саңлдар хамаарылгазының өзүлдезин херечилеп турар деп консервативтиг парлалга ажыы-биле миннип турар.

„Фас Истерн Сэрвей“ ышкаш Ыраккы Чөөн-чүк айтырыын бижип турар америк консервативтиг парлалга органнары Киринонуң хөйге таарымча чок корум-чурумунга дузалажының америк программазы антиимпериалистиг үзел болалдарның өзүлдезин дүргедедип турар дээр бодалдар-биле ол органнар чөпшээрежип турарлар. Маниланың сатыныкчы чазаан дүжүрер сорулгалыг өзүп турар хосталга шимчээшкини болза, ол стратег талазы-биле онза чугула болгаш байлак ортулуктарга америк хыналданы камгалап артырарын бодаан „дузаламчының“ чаа америк программазынга кончуг айыылдыг болур деп чүведен ол парлалга органнары кончуг сестип турарлар.

ХМБ армиязының отрядтары биле чазактың шериглериниң аразында үскүлежиишкиннер харын-даа чамдыкта Манилада президент ордузундан ырак эвеске үргүлчү болуп турарының дугайын Ассошиэйтед пресс болгаш Юнайтед пресс агентилелдериниң корреспондентилери Маниладан хүннүң-не медээлеп турарлар. Ол национал хосталгалыг шимчээшкинни чазак базып шыдавас деп чүвени ол медээлерден билип ап болур.

Чижээлээрге, ХМБ армиязының 150 солдат составтыг отряды майның 14-те Мабалакат хоорайны эжелеп алган болгаш ону үш шактарның дургузунда камгалап турган деп Ассошиэйтед пресс агентилелиниң корреспондентизи Маниладан дамчыткан. Дезип бар чораан ол черниң полициязын отряд хөме боолап турган. ХМБ армиязы боттары тускай тактика чогаадып алган: бодунуң күжүн көргүзери-биле хоорайларны түр эжелеп ап турарлар. Ол хоорайларга ол армия митингилер кылгаш бодунуң программазын чонга таныштырып турар.

Мабалакат болза, Клар-филд деп америк шериг агаар баазазындан ооң соңгу талазында ырак эвес каш мил черде турар деп корреспондент айтып турар.

„Филиппинс фри прес“ деп Маниланың неделя санында үнер журналы бодунуң арнынга ХМБ армиязынга удур чоруткан операцияларының неделя санының шериг медээзинің допчулалын парлап турар тускай булуң тургускан чорук ХМБ армиязының күжүнүн дугайын херечилеп турар-дыр.

Январь 20-де үнген номерге бижээни болза, ХМБ армиязының өске отрядта ы Нуева Эсиха, Рисаль Кесон, Кагайян провинцияларынга чазактың шериглер-биле демисежип турда, 300 хуктер (национал хосталгалыг армияның шериглерин филиппинниң чазаа ынчаар адап турар—ред) Сельвестре Ливанагтың командызы-биле Татаан провинциязында Тарриосту атакалап турганнар. ХМБ армиязының отрядтары чазактың шериглери-биле Булакан, Пангасинап, Лагуна болгаш Науэва Эсиха провинцияларынга тулушкан дугайын ол журнал январь 27-де медээлээн болгаш Лусон ортулукта ХМБ армиязынга удур демиселди күштелдирери-биле 15 күштүг батальоннарны национал камгалалдың министерствозу чорудар деп турарын бижээн.

Ол журналдың Март 10-да бижээни болза, март 2-ден эгелеп ХМБ армиязының холунда турар Алабат хоорайны хостаары-биле ынаар шериг чорударын национал камгалалдың министринден Кесон Сантаяна провинциязының губернатору март 6-да дилээн. Хуктер ортулукче моторларлыг хемелер-биле шаап кириптерге полициялар кандыг-даа удурланыышкын чокка анаа-ла дезе бергеннер.

Америк солуннар, ылаңгыя „Нью-Йорк таймс“, „Чикаго дейон Ньюс“, „Кресчен Сайене монитор“, „Нью-Йорк пост“ олар ХМБ армиязының болгаш филиппиннің коммунистиг партиязының күжүнүн өскенин миннип бижип турарлар.

Оожум океан харылзаазының америк институдунуң органы „Фат истеры сэрвей“ деп журнал, Мичиган университединиң профессору, мурнунда америк дипломат чораан болгаш Кыдатка болгаш Формозага шериг албанны кылып чораан Рассел Файфилдиң үүлүн парлаан.

Национал хосталгалыг шимчээшкин ам безин „Күрүне иштинде күрүне“ болуп турар болгаш „Хукландияның“ (ХМБ армиязының хынап турар районнарын Файфилд ынчаар адап турар—ред.) иштинде „Хуктер“ үндүрүглерни чыып, аныяктарны армияга ап турар, боттары шүүгүлерлиг болгаш соңгулдаларын чорудуп турарлар. Хуктерниң пропагандазы кончуг калбак: ону тагалы, висвян болгаш англи дылдар кырынга чорудуп турарлар деп Файфилд бижип турар.

Файфилдтиң бижээни болза: „Хукландияның кол районнары Лусон ортулуктуң төп кезээнде Пампанга, Тарлак, Нуюва Эсиха болгаш Вулакан провинцияларында турар, ындыг-даа болза, ылаңгыя сөөлгү үш чылдарда олар өске районнарже нептерей бергени илдең болуп турар. ХМБ армиязының ажыл чорудулгазы 1948 чылда Лусон ортулукта Лугун, Кесан, Батаан, Рисаль, Самбалес болгаш Пангасинан провинцияларынга тодаргай чоруп турганнар. Хуктер 1950 чылда Лусон ортулуктуң соңгу талазында Кагаян шынаазынче, Формозадан мурнуу талазынче кирген болгаш Панай ортулукта Ило-Ило провинциязынга кончуг активчи дайылдажып турганнар. Хуктерниң агентилери ам Висаян ортулуктарында чоруп турар болгаш Минданао ортулукка көстүп кээп турар апарганнар, хуктерниң дайылдажып турар районнарындан ең-не айыылдыг район болза, Панай ортулукта Ило-Ило провинциязы болуп турар. Ило-Ило болза, филиппинниң төп кезээнин ең хөй рис үнер чери болур“.

Хуктерниң шериг методтары ең-не эки түннелдиг болуп турар, а Хуктерниң шериг разведказы оларның отрядтарының туруп турар районнарында ең-не артык күштүүбиле ажылдап турарлар. Тарук (ХМБ армиязының удуртукчузу—ред). элээн хөй чылдарда чазак шерииннден чайлап келген, ындыгдаа болза, журналистер оон-биле үргүлчү ужуражыр аргалыг болуп турарлар деп Файфилд бижип турар.

ХМБ-ниң шимчээшкинин соксадыр дээш бүгү армияның бүгү-ле оралдажыышкыны турбуже, ол үргүлчү өзүп турар деп „Филиппинс Фри пресс“ солун чоокта чаа айыткан. „Хуктер дедир ойталаар деп бодавайн турар болгаш инициативаны салбайн турарлар деп чүвени хуктерниң сөөлгү шавар халдаашкыны көргүскен деп солун бижип турган.

Эрткен чылын АКШ, национал-хосталгалыг шимчээшкинни соксадырын болгаш филиппин ортулуктарга чаа-чаа стратегтиг болгаш ол байлактыг ортулуктарга хыналдазын быжыглаар сорулга-биле Филиппинче тускай шериг төлээзин (Бэллдиң шериг төлээзин) чоруткан. 1950 чылдың октябрьде ол шериг төлээзи Киринонуң сатыныкчы чазаан камгалаар сорулгалыг тускай илеткелди бижээш АКШ-тың чазаанче чоруткан.

„Ыраккы Чөөн-чүкте демократтыг политика дээш демиселдиң комитединиң“ Нью-Йоркта төвүнүн ол дугайында медеглээни болза: Бэллдиң шериг төлээзинин илеткели Маршаллдың планының хевири-биле тергиин дөмейлешкек кылдыр тургустунган. Баштай америк чыдаларның дузаламчызы-биле хөйге таарымча чок реакциялыг чазакты тургузар. Ынчангаш Уолл-стрит байыыр чурттуң сан-хөе системазын буступ дүжүүшкүнге чедирер болгаш ооң түннелинде улустуң удурланыышкыны өзүп турар. Эрге чагырганы камгалаарда долларларны болгаш боо-чепсекти кончуг дүргеп „холуштуруптары“ негетинип турар.

АКШ-тың негелдезин күүсетпишаан Киринонуң чазаа хосталгалыг шимчээшкинни базарын, депшилгелиг бодалдарны базарын оралдажып турар.

Аңаа холбаштыр эрткен чылдың октябрьде Бэллдиң шериг төлээзинин илеткели баштай-ла чарлатына бергенде Кирино хамаатыларны дүрүм чок тудуп хоругдаарындан болгаш кара-бажыңнаарындан камгалап турар конституциялыг эргени чок кылган болгаш профэвилелдериниң, депшилгелиг организацияларның турар бажыңнарынче, ооң иштинде компартияның бажыңынче өлүрүкчү шавар халдаашкыннарны кылып турганнар. Ооң эгелээш үүс-үүс кижилерни кандыг-даа ордер чокка тудуп бажыннагылаан болгаш лагерьлерже чорудупкан, олар ында дашкаар улус-биле харылзажыр кандыг-даа эрге чок турарлар.

Компартияның болгаш ажылчын шимчээшкининиң элээн хөй удуртукчуларын чоокта чаа меге барымдаалыг суд кылгаш аңаа өлүрүп шиидериниң шиитпирлеп доктаалын үндүргени билдингир болгай.

Ындыг-даа болза, ол өлүрүкчү актылар болгаш өске-даа шаажылар национал хосталгалыг шимчээшкинни үүгле соксадыпкан эвес, харын хосталгалыг шимчээшкиниң талазынче мооң мурнунда кирбээн кижилер безин ам кирип турар апарган.

(СЭТА).

АКШ-тың сенатазынга сенатор Джонсоннуң резолюциязы

ВАШИНГТОН (СЭТА). Соңгу-корей шериглериниң болгаш кыдат эки-турачыларның чаа шавар халдаашкынының дугайында Кореядан алдынган медээлер-биле холбаштыр сенатор Джонсон сенатага резолюция киирген. Ында санал киирип турары болза, Кореяда боолаашкынны соксадырынче болгаш июнь 25-тен эгелеп түр тайбың чарлаарынче сенатаны кыйгырып турар. Ол хүнге чедир «катышкан нацияларның» шериглери 38 параллелдиң мурнуу талазынче, а соңгу-корей болгаш кыдат шериглер ооң соңгу талазынче баргылаарын база резолюцияда айтып турар

Резолюцияның бижимели: «делегейниң үш дугаар дайынының түннелинде болбаазырангай чорукту узуткаашкынга таварыштырары амгы үүс чылдың кижилериниң шуут угаанчок төлептиг эвес чоруу болу бээр болганда;

Кореяда дайын харыксырадыышкынының идегел чок чөрүлдээзи болуп, кандыг-даа шиитпирлиг түннел бербес болгаш раса талазы-биле көрүшпес чорукту төрүтүндүрүп турар болганда;

Кызыгаарлатынган дайын болза, кызыгаарлатынган азы чаа хып олурар от ышкаш, онза айыылдыг, чүге дизе, кандыг-даа үеде ол бүгү-делегей эртү болу берип болур болганда;

Соңгу болгаш мурнуу корейлер, кыдаттар болгаш катышкан нацияларның шериглери 1 миллион ажыг кижиден когарап, ооң ыңай амгы үеге чедир чеңдип алдынган карачангыс түннел болза, корей улуска канчаар-даа аажок улуг ядараашкын болганда;

Дайын чорударының амга чедир ажыглатынмайн келген өлүмнүг болгаш үрелиишкинниг чепсектериниң хогүүдезиниң талазы-биле канчаар-даа аажок улуг сайзыраашкын чеңдип алдынып, ол чепсектерниң күжү болгаш коргунчуу улуг айыылдыг болганда;

Миллион-миллион кижи амытаныың өлүртүп хыдытканының түннелинде барып тайбыңны тиилетириишкинге таварыштырар, ынчангаш тайбың эвес чорук болур болганда;

Кижилерни ажык өлүрүп хыдыырын соксадыр чорукту ак-сеткилдиг-биле оралдажыры бургандан коргар болгаш тайбыңга ынакшылдыг кижилерге кажан-даа орай эвес болганда:

Мооң-биле доктаадыры болза, 1951 чылдың июнь 25-те корей шиги-биле күштүг болуп эгелээр түр тайбыңны чарлаар болгаш боолаашкынны соксадыр кыйгырыгны ам Кореяда дайын чорудуп турар бүгү чурттарга болгаш бөлүктерге катышкан нацияларны чорудар ужурлуг;

Ол үеге чедир катышкан нацияларның шериглери 38 параллелдиң мурнуу талазынче, а орта удур туруп турар шериглер ол параллелдиң соңгу талазынче чайлаар.

Кореяга дайын болуп турда бүгү тутурганнарны 1951 чылдың декабрь 31-ге чедир солчур болгаш дипломаттыг төлээлекчилерден өске шериг-даа, шериг эвес-даа бүгү-ле корей эвестер Мурнуу болгаш Соңгу Кореядан үнүп чоруур.

В. И. Ленинниң чогаалдарының дөрт тому болгар дылда үнген

СОФИЯ. Болгарияның коммунистиг партиязының ном үндүрер чери Владимир Ильич Ленинниң чогаалдарының дөртку томунуң очулгазын болгар дылда 20 муң экземплярлыг кылдыр парлап үндүргеп.

(СЭТА).

Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының күүскомунуң сессиязы

БУДАПЕШТ. Май 24-те мында демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының (ВФДМ) күүсекчи комитединиң сессиязы бодунуң ажылын эгелээн.

«Чурттарга деңнелин бедидери дээш аныяктарның демиселин күштелдирери болгаш ол талазы-биле ВФДМ-ниң сорулгазы» деп темалыг илеткелди Э. Берлингуэр кылган.

Сессияның кежээки хуралынга Берлингуэрниң илеткелиниң талазы-биле сенал-оналдар эгелээн.

(СЭТА).

Болгарияда электри үлетпүрүнүң хөгжүлдези

СОФИЯ. Улус-демократтыг Болгарияның улус ажыл-агыйының бир улуг адыры болуп турар электри үлетпүрү улуг чедиишкиннерни чеңдип алган. Электри үлетпүрү продукция бүдүрүп үндүрүлгезин 1948 чыл-биле деңнээрге, 1950 чылда 400 хуу чыгыы улгатырган. 1951 чылда бүдүрүп үндүрер продукцияның хемчээли эрткен чылга деңнээрге, 40 хуу ажыг болур.

Ада-чурттың электри үлетпүрүнүң ол чедиишкиннери 1949 чылда-ла электри аппараттарын болгаш электри материалдарын даштыкыдан киирип алырын болдурбастаан, ол болза, күрүнеге чүс-чүс миллион лев (болгар акша) хамнап алыр арганы берген.

Болгарияның электри үлетпүрлери ам бо үеде 1500 чыгыы янзы-бүрү продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар болгаш ооң иштинде күчүлүг электри моторларны, улуг күштүг трансформаторларны, генераторларны болгаш өске-даа ындыг чүүлдерни бүдүрүп үндүрүп турар апарган. Болгарияның электри үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге улуг дузаны Совет Эпилели көргүзүп турар.

(СЭТА).

Тайбыңның Пактызы дээш Польшада бадылаашкын

ВАРШАВА. Польшада тайбыңның национал плебисциди доосгурунда чыгап турар. Дыка хөй черлерде доозулганының дугайында медээлер кээп турар.

Майның 22-де чуртта тайбыңның национал плебисцидиниң бюллетенинге 17. 688998 кижи аттарын салганнар.

(СЭТА).

Америк дипломаттарның Лондонга чөвүлел хуралы

ЛОНДОН. Барыын Европа чурттарында турар америк дипломаттарның чөвүлел хуралы чоокта чаа Лондонга доозулган. Чөвүлел хурал онза чажыды-биле хүрээлетинген турган. Парлалгага үне берген дыңнадыглардан алырга, Маршалл планын боттандырарының талазы-биле чөвүлел хуралга киржип турган америк дипломаттар, шериг удуртукчулары болгаш администрацияны төлээлекчилери болза, маршаллчыткан чурттарны эконом талазы-биле дарлаарының аргаларын болгаш дайын белеткелин күштелдирерин чугаалажып турган деп чүве илдең болган.

«Санди эмпайыр ньюс» солуннуң корреспондентизиниң сөстери-биле алырга, чөвүлел хуралга ең ылаңгыя «Соңгу-атлантика эвилелиниң киржикчилери бүгү чурттарга шериг чыырының чаа системазы» чогаатынган деп турар. Солуннуң оон ыңай чугаалап турарындан алырга, америк империалистер АКШ-тың агрессчи планнарынга удур турژуп турар Барыын Европада депшилгелиг күштерни базарынга чаа хемчеглерни чогаадып турар. Европаның «Камгалалын» быжыглаар талазы-биле чаа хемчеглер-биле холбаштыр «айыыл чок чоруктуң чаа системазын тургускан дугайында айтырыгны базала чөвүлел хуралга көрген деп чүвени ол-ла солун айтып турар... Айыыл чок чорук дээш долу харыысалганы эдилеп турар катышкан айыыл чок күштү тургузарын, ниити информация төвүн тургузарын болгаш ниити удуртулганың адаа-биле ажылдаарын американчылар сүмелээр чадавас».

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының май 26-да медээлээни болза, Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачыларның сырый деткимчези-биле дайзынның кадыг-дошкун удур атакаларын чедиишкиннии-биле ойтур шапышаан, камгалалдың тулчуушкуннарын чоруткан.

(СЭТА).

Азияның улустарынга удур империалистерниң шериг сүлчээзи

ПЕКИН. Англияның, АКШ-тың болгаш Францияның шеригнин дээди төлээлекчилериниң Сингапурга кончуг чажыды-биле дөрт хүн иштинде үргүлчүлээн чөвүлел хуралы май 18-те доозулган. Ук чөвүлел хуралдың доозулганының соонда тускай медеглел парлатынган. Ук медеглелде чугаалап турары болза, ол чөвүлел хуралдың киржикчилери шериг айтырыгларын чугаалажыры-биле кызыгаарлатынып каан, кандыг-даа шиитпир хүлээп албаан болгаш боттарының чазактарынга тускай сүмелелдерни киирерлер.

Ук чөвүлел хуралдың киржикчилериниң составы Сингапурга, тускай медеглелде чарлатынган чүүлдерге бодааарга, дыка улуг айтырыгларны чугаалашканнардыр деп чүвени херечилеп турар. Ук чөвүлел хуралга, ылаңгыя, Мурнуу-Чөөн Азияда Англияның кол комиссары Макдональд, Ыраккы Чөөн-чүкке англи кургаг чер күштериниң кол командылакчызы турган генерал Джон Хардинг болгаш ооң орнун солаан генерал Чарльз Кейтли, бир дугаар американ флоттуң командылакчызы адмирал Страбл, Францияның Ыраккы Чөөн-чүкте чепсектиг күштериниң кол командылакчызы генерал де Латтр де Тассиньи, Австралиядан, Новая Зеландиядан болгаш өске-даа чурттардан келген хайгааракчылар олурушкан.

Парлалга медээлериниң илереп турары болза, Сингапурга болган чөвүлел хуралдың сорулгазы американ империалистерниң Ыраккы Чөөн - чүкте кыпсып үндүрген дайынын калбартырынга, ылаңгыя, Кыдат улус республикаже халдаарынга база Мурнуу-Чөөн Азияда национал-хосталгалыг шимчээшкиннерни базарынга американ военщинаның удуртулгазы-биле шеригниң чангыс-аай планын чогаадып кылыры турган.

Азияның чурттарында улустарның хосталгалыг шимчээшкини империалистерни кончуг дүвүредип турар. Инди-Кыдатка, Таиландыга, Бирмага болгаш Филиппиннерге американ боо-чепсек кээп, ол боо-чепсекти ук чурттарның реакцылыг күштери хосталгалыг шимчээшкиннерни базарынга ажыглап турза-даа, империалистер улуг чедиишкиннерни чеңдип ап шыдавастар. Ынчангаш, чамдык солуннарның медээлеп турары болза, ук чөвүлел хуралдың киржикчилери Азияның чурттарының реакцылыг чазактарын чаа дайын белеткелиниң американ-англи планнарынга улам идепкейлиг киржиринче албадаар деп шиитпирлээннер.

„Ук чөвүлел хурал чаа чөвүлел хуралды чыылдырарын болдурар чадавас, бир-эвес ындыг болза, ол чаа чөвүлел хуралга Мурнуу-Чөөн Азияның бүгү чурттарының төлээлекчилери чалатырар боор“ деп Таймстың корреспондентизи бижип турар.

Кыдат улус республикага бараан киирерин хоруур дугайында АКШ-тың негелдези-биле ук чөвүлел хуралдың чергележи бергени таварылга эвес-тир. Ол чөвүлел хурал Кыдатты блокалаар талазы-биле барыын талакы күрүнелерниң алыр хемчеглерин чугаалашкан деп солуннар хайгааракчылары айтып турар.

Оон ангыда, ук чөвүлел хурал делгем стратегияның планнарынга Гонконгуну шериг баазазы кылдыр ажыглаар дугайынла айтырыгны, барыын талакы күрүнелерниң Азияда чепсектиг күштерин канчаар хуваап тургузарының дугайында айтырыгны, Инди-Кыдатта француздарга дузалаарының дугайында, ылаңгыя, оларга Австралияның дузазын тыпсыр дугайында айтырыгны өөренип көрген боор деп база бодап турар.

Агрессияның болгаш улустарның хосталгалыг шимчээшкиннерин базарының айтырыгларынга англи-американ француз генералдар бүрүн эп-сеткиллиг болган-даа болза, ук чөвүлел хурал төлээлекчилери Сингапурга келген күрүнелерниң аразында эптеш чок шынгыы чөрүлдээлерниң барын көргүскен.

Англичаннар болгаш французтар американнарның Азияда базым бүрүзүн айыылзыып хайгаарап турарлар.

Империалистер Азияның улустарынга удур чаа шериг сүлчээзин белеткеп турар-дыр дээрзин Сингапурга болган чөвүлел хурал илереткен.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

КЫЗЫЛДЫҢ БАШКЫ УЧИЛИЩЕЗИ

Хүлээлгелиг өөревиа турарларның (заочниктерниң) чайгы экзамен сессиязын 1951 чылдың июнь 10-дан июль 10-га чедир Кызыл хоорайга башкы училищезинин бажынынга чорударын чарлап тур.

Бүгү курстарның хүлээлгелиг өөревикчилери (заочниктери) ол хуусаада ыяавыла келген турар ужурлуг.

ДИРЕКЦИЯ.

ОСПА— айыылдыг халдамырлыг аарыг.

Бо коргунчуг аарыгдан кижилерни чүгле баш бурунгаар чорудар әмчиниң прививказы (тарылга) камгалаар.

Оспа тарылгазы хоойлу ёзугаар ССРЭ-ниң хамаатыларынга албан болуп эртер.

Кижи бүрүзүнүң чуртталгазының дургузунда оспага удур тарылганы дөрт катап чорудар ужурлуг: 1. чуртталгазының баштайгы чылында, ийи дугаар айдан эгелээш; 2. 4—5 харлыында; 3. 10—11 харлыында; 4. 18-тен 70 хар чедир болгаш оон өрү харлыында.

БОТТАРЫҢАРГА БОЛГАШ УРУГЛАРЫҢАРГА ТАРЫЛГАНЫ ЧОГУУР ӨЙҮНДЕ ЭРТИРИҢЕР!

Тыва областың санитар чыыдыышкын Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң орлакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң, пропаганда болгаш агитация, кодээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01056. Облкүүскомнуң типографиязы